

1 ΜΑΙΟΥ. 1852.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛ. 51.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΗΣ ΧΑΜΚΩΣ.

(κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Εὐγενίου Σόου).

(Συνέχεια ἐκ Φυλλάδιον 50.)

—❖—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ.

—o—

Τὴν ἐπὶ κούριον τῆς νυκτὸς καθ' ἣν ὁ Ἀθηνάσιος ἀπανθρώπως ἠρπάγη ἀπὸ τὸν κόλπον τῶν γονέων του, ἡ τριχυμία ἐξηκολούθει ἀκόμῃ, καὶ ῥαγδαία ἐπιπτεν ἡ βροχή. Ὁ ἀνίσχων ἥλιος ἐπάλασε πάλιν ἄνισον πρὸς τὰ σεσωρευμένα σκοτεινὰ νέρη, καὶ ἐρυθρὰν ἐπέχεε λάμψιν ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὧν αἱ ἀπότομοι κορυφαὶ ὑψοῦντο μελαναὶ καὶ γυμναὶ ὑπεράνω τῆς φωτεινῆς ταύτης ζώνης.

Οἱ Γέγαι οἱ ἀπάγοντες τὸν Ἀθηνάσιον εἶχον φθάσει ἀπέναντι τοῦ φρουρίου τοῦ Τεπελενίου, οὗ τὰ τεῖχη ἐπεκράθοντο ἐπὶ τῶν καθέτων βράχων τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τῆς Βοιούσης. Κατηρῆς, ἀλλόκοτος καὶ μεγαλοπρεπὴς, ὁ πύργος τοῦ Τεπελενίου μετεῖχε τοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλακῆς, τοῦ φρουρίου συγχρόνως καὶ τοῦ προσκυνημάτος. Σπάνια καὶ στενὰ κυγκλιδωτὰ παράθυρα ἠνοίγοντο ἀτάκτως εἰς διάφορα μέρη τοῦ μέλανος τεύχους ταπεινῆς δὲ θύρας ὑπὸ σιδηρῶν κλειομένης κυγκλιδῶν, ἦτορ ἡ μόνη εἰσόδος τῆς οἰκοδομῆς ταύτης τοῦ μεσαιῶνος, καὶ δύο προμαχώνες, ὧν αἱ βολαὶ ἐδύγαντο ἐμπρὸς τῆς διασταυρούμεναι νὰ τὴν προστατεύωσιν, ὑψοῦντο εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Ἐμπρὸς δὲ αὐτῆς γέφυρα δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' εἶδος σχεδίας

ἀκατεργάστου ἦτον τὸ μόνον μέσον συγκοινωνίας ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὁχθὴν.

Μετὰ τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονον των πορείαν οἱ ἵππεῖς ἐφθασαν εἰς Τεπελενιον, ὅλοι διάδροχοι καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ πηλοῦ. Ὀλίγον δὲ κατόπιν αὐτῶν ἐφθασεν ὁ Μάρκος Βάϊας καὶ ἡ σύζυγός του, ὠχροὶ, πελιδνοὶ, ἐρυθροὺς ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐξηραμένα τὰ δάκρυα. Ἀμὰ δις ἐλθόντες τῆς στενωποῦ οἱ ἵππεῖς, εἶχον ἐπισπεύσει τὸ βᾶδισμα τῶν ἵππων των, καὶ πολλάκις ἠπεῖλιναν τοὺς δύο δυστυχεῖς οἵτινες τοὺς παρηκολούθουν τινὲς μάλιστα καὶ ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ ἄθλιοι γονεῖς δὲν ᾔθελον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἔγνη τοῦ τέκνου των· καὶ ὅτε μὲν κρυπτόμενοι ὀπίσω τῶν προεχόντων βράχων, ὅτε δὲ παρακολουθῶντες μακρόθεν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων τὴν συνοδείαν, ἐφθασαν εἰς τὸ Τεπελενιον συγχρόνως σχεδὸν μετ' αὐτῆς. Μόλις δ' ἀφικθέντες οἱ ἵππεῖς, κατέβησαν τῶν ἵππων των, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐπυροβόλησε ἐν τῷ ἅμα δὲ στρατιῶται τινὲς ἐξελθόντες τοῦ φρουρίου, ἔλυσαν τὴν σχεδίαν, καὶ διαβάντες εἰς τὴν ἀπέναντι ὁχθὴν, παρέλαβον τὸν Βεκτακτῆζην μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἐλθὼν δ' αὐτὸς εἰς τὴν θυρίδα, παρέδωκε τὸν Ἀθηνάσιον εἰς δύο Αἰθίοπας ἐλθόντας εἰς ὑπάντησίν του, τοῖς εἶπε λέξεις τινὰς κυρίως, καὶ διευθύνθη σπεύδων πρὸς τὴν πτέρυγα ἣν κατέκειτο ἡ Χάμω, διὰ μακρᾶς παρόδου ὅπου διέτριβεν ἡ σωματοφυλακὴ τῆς. Νέοι πολεμισταὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀλῆ, λαμπρὰς ἐνδυμασίας φέροντες, ἀπετέλουν τὸ ὠραῖον τοῦτο σῶμα. Τὰ στιλπνὰ ὅπλα των ἐκρέμαντο εἰς τὰ τεῖχη· ἐτοιμοὶ δ' αὐτοῖν ἀσπεύσωσιν ὅπου ἂν διατάτταντο, οἱ μὲν ἐπαιζον κύβους, οἱ δὲ ἐκάπνιζον ἀνακαθήμενοι εἰς τὴν ψίαθον, ἄλλοι ἠπλωμένοι εἰς τοὺς μανδύας των ἐκοιμῶντο, καὶ ἄλλοι τέλος ἐκαθάριζον τὰς διαργύρους θήκας τῶν ξιφῶν των ἢ τὰ ἐλεφαντοκόλλητα πιστόλιά των. Εἰς ἄλλην δ' αἴθουσαν ἦσαν συνηγμένοι

τινὲς προῤῥῆται καὶ μάγισσά τινες Αἰγύπτιαι, ἣ κατζί-
βέλαι χορεύτριαι, ἰσχυαί, μελάγχροες καὶ πεφοβι-
σμέναι, φοροῦσαι δὲ χρώματα λαμπρὰ καὶ ποικίλα,
καὶ παιπαλαιωμένα τινα ῥάκη ψευδοχρύσου. Ἐν τινι
τῶν πυρετωδῶν τῆς παραφρῶν, ἡ Χάμκω, τὰ λοισθια
πνέουσα, εἶχε ζητήσει νὰ ἰδῇ τινὰς αὐτῶν ὀρχουμέ-
νας· ἐπειδὴ ὁμοῦς αὐταὶ διέτριβον εἰς Χόρμοδον, ἐξ
ῥῶας ἀπέχον τοῦ Τεπελενίου, ἀμέσως οἱ Ἀλβανοὶ ἐξ-
ρίφθησαν εἰς τὴν ῥάκην τῶν ἵππων των, καὶ μετὰ
τέσσαρας ῥῶας ἐπέστρεφον φέροντας ἐφ' ἑνὸς τῶν ἐπιπ-
πίων των τῆς Αἰγύπτου τὰς μελάγχροας θυγατέρας.
Οὕτω περιέμενον αὐταὶ τρέμουν εἰς τῆς Χάμκω τὰς
διαταγὰς· ἀλλ' ἡ Χάμκω εἰς βύθος κατακειμένη,
οὐδὲ θέλησιν, οὐδὲ δύναμιν εἶχε πλέον νὰ τὰς ἰδῇ.

Διαβὰς λοιπὸν διὰ τοῦ ὁμίλου τούτου τῶν προθύ-
μων καὶ τεταραγμένων ὑπηρετῶν, τεταραγμένων οὐ-
χὶ δι' ἣν ἔτρεφον ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνήμερον κυρίαν
των, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον ὃν ἕκαστος εἶχε, μὴ τις
τῶν αἱμακτῶν τῆς φαντασιῶν ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ
αἰφνηδίως, ὁ Βεκτακτζῆς ἐφθασεν εἰς τὴν εἰσοδὸν
ἐσωτερικῆς αὐλῆς, ἥτις διὰ μακρῶς καὶ περιστύλου
παρόδου ἐκοινῶναι μετὰ τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς
καταικίης τῆς Χάμκω, ὅπου μέλανες εὐνοῦχοι ἐ-
φρουροῦν.

Τὴν θύραν ταύτην ἐκρούσεν ὁ Βεκτακτζῆς ἐλα-
φρῶς, καὶ μία τῶν γυναικῶν τῆς Χάμκω ἀνοίξασα
ὀλίγον τὸ παραπέτασμα, τὸν ἐρώτησε τί ζητεῖ.

— Ἐρρα τὸ παιδίον τοῦ γκιαούρη, εἶπεν αὐτός.
Πρέπει ν' ἀρχίσω τὰ μύθρα μυστήρια;

— Ὅχι ἀκόμη, εἶπεν ἡ δούλη, ἐπιστρέψασα, ἀφ'
οὗ ἐπὶ μικρὸν ἀπεσύρθη, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰσῆλθεν
εἰς τὴν αἴθουσαν.

Ἡ αἴθουσα δὲ αὕτη ἦτον εὐρύχωρον παραλληλό-
γραμμον ἔχον, παρὰ τὰς Ἀσιανὰς συνηθείας, ἐπιχαρ-
τώματα εἰς τοῖς τοίχους, σκοτεινοῦ πρᾶσιμου χρώμα-
τος μὲ περιπλοκάδας, μεταπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ
ἐκ Γαλλίας ἐπίτηδες διὰ τὴν μητέρα του. Περὶ τοὺς
τίχους δὲ ἔθει σοφᾶς τεκτενῆς καὶ πλατῆς ἀλουργοῦ
διαχρύσου ὑφάσματος μὲ μεταξοκλώστους κροσσούς,
καὶ πυκνὰ παραπετάσματα ἀπέκλειον τὸ φῶς τοῦ
ἐνὸς καὶ μόνου στενοῦ παραθύρου, ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρᾳ
ἐρώτιζον μάλιστα τὴν αἴθουσαν ἀμυδρῶς κηρία τινα κεί-
οντα ἐπὶ κρυσταλλίνων λυχνοστατῶν. Μεγάλη ἔστιά,
ἔχουσα ὡς ζυγὰ δύο ἀρχαίας καρυάτιδας μέλανος
λίθου, περιεῖχε φλέγουσαν ἀνθηκίαν, καὶ ἐθέρμαινε
πνιγνῶς τὸ περιέχον. Βόρειος δ' ἄνεμος ἐμυκάτο
γοερῶς ἐξω διὰ τῶν μακρῶν καὶ θολωτῶν παρόδων,
καὶ οἱ συριγμοὶ του ἐμίγνυντο μετὰ τῶν ὕλακων τῶν
ῥυομένων κύνων.

Εἰς τὴν εὐρύχωρον ταύτην αἴθουσαν μετὰ τῆς ἀσθε-
νοῦς ἦσαν καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς Χαϊνίτζα, καὶ μία δού-
λη Κυπρία. Εἰς τὴν γωνίαν τὴν ἐγγυτέραν τῆς ἐ-
στίας, ἡ Χάμκω εἰς μελωτὰς ἐνηλιμένη, ἔκειτο ἢ
μᾶλλον ἀνεκάθητο βλέπουσα τὴν θυγατέρα τῆς, ἥτις
ἀνκμφιδόλως ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας καταδληθείσα, εἶχε
ἀποκοιμηθῇ, ἐνῶ κεκλιμένη ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς μη-
τρὸς τῆς, τοὺς ἐθέρμαινε διὰ τῆς ἀνᾶπνοῆς τῆς. Φω-
τιζόμενοι, ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φλογὸς τῆς ἐ-

στίας, ὅτε δὲ ὑπὸ τῆς ἀμφιδόλου λάμπζως τῶν λαμ-
πᾶδων, οἱ χαρκατῆρες τῆς εἶχον ἀφ' αὐτὸν τινὰ ἐκφρα-
σιν ὑπεροψίας, θλίψεως καὶ ἀπελπισίας.

Ἐξ καὶ πεντηκοντούτης τότε ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλῆ,
ἂν καὶ περίφημος ἄλλοτε διὰ τὴν καλλονὴν τῆς, ἐφε-
ρεν ὁμοῦς τότε βαθείας ρυτίδας πρῶτον γήρωος, ἀς
βεβαίως φοδερά τις θλίψις εἶχε χαράξει ἐπὶ τοῦ προ-
σώπου τῆς. Τῆς πολιᾶς τῆς κόμης μακρεῖς βόστρυ-
χοι ἐπιπτον ἀτάκτως ἐπὶ τῶν νώτων τῆς. Ἀγρουν
τὸ μέτωπόν τῆς, ψυχρὸν καὶ λεῖον ὡς μάρμαρον, καὶ
πραδόξως ρυτίδων ἀπηλλαγμένον, προσίχεν εὐρὺ
καὶ θολωτὸν ὑπὲρ δύο κοίλους ὀφθαλμούς, εἰς ὧν
τοὺς μεγάλους μέλανας βολβούς ἐστίλθεν ἡ λάμψις
τοῦ πυρετοῦ. Αἱ ἐσκαμμέναι τῆς παρειαὶ ἦσαν ἐρυ-
θραὶ, ἀλλὰ τὰ χεῖλη τῆς εἶχον τὸ χρῶμα τοῦ αἵμα-
τος. Τὴν θυγατέρα τῆς ἀτενίζουσα ἀσκαρδαμυκτῇ,
ἐσθίριζε τὴν βαρεῖαν καὶ ἀλγοῦσάν τῆς κεφαλὴν εἰς
τὴν μίαν τῆς χεῖρα, ἥτις ἰσχνὴ καὶ ἄσαρκος ἐξέρχετο
ἀπὸ τῆς εὐρείας χειρὶδος τῆς μελανῆς μελωτῆς τῆς.

Ἡ δὲ Χαϊνίτζα, εἰς τὴν ἀκμὴν οὔσα τότε τῆς νεό-
τητος καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους τῆς, ὁμοιάζε πολὺ
τὴν μητέρα τῆς, καὶ εἰς ἣν ἔκειτο τότε θέσιν, τὸ εὐ-
καμπτον σῶμά τῆς ἀνεφαίνετο εὐγενέστερον, ἢ δὲ ἄ-
φθονος καὶ μελανὴ κόμη τῆς, ἐπὶ τοῦ ὕπνου ἀτάκτως
πεσοῦσα, ἐκάλυπτε σχεδὸν ὅλον τὸ πρόσωπόν τῆς.

— Ὁ Ἀλῆς δὲν ἔρχεται, δὲν θὰ ἰδῶ τὸν Ἀλῆν,
ἔλεγεν ἡ Χάμκω ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ μὲ ὀφθαλμούς
ἀτενεῖς, κοίλους καὶ φλέγοντας. Ἐπειτα δὲ ἐσιώπη-
σε, καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν ὥραν ἄφωνος.

— Ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ ἔλθῃ, ἐπανέλαβεν ἔπειτα·
εἶναι εἰς ἐκστρατείαν, ὅπου πρὸ τριῶν μηνῶν τόσους
ἐθυσίασε στρατιώτας. Ἄν τώρα τὴν ἐγκαταλείψῃ,
τόσον αἶμα ἐχύθη ἀδίκως! Ὅχι, ὄχι, ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ
ἔλθῃ! εἶπε πάλιν, καὶ ἐρρίφθη ὀπίσω εἰς τὰ προσκα-
ράλεια μετὰ κινήματος ἀπελπισίας, εἰς ὃ ἡ Χαϊνίτζα
ἐξύπνησεν ἀνασκιρτῶσα. Ἐπειτα δὲ συνελθοῦσα,

— Ἐκοιμώμην, μήτηρ, νομίζω, εἶπεν. Οἱ πόδες σας
εἶναι ψυχροὶ πάντοτε;

— Ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ ἔλθῃ, ἀπεκρίθη τεθλιμμένως
ἡ Χάμκω.

— Θὰ ἔλθῃ ὁ Ἀλῆς, μήτηρ.

— Ἀλλὰ πῶς ἀργεῖ! Τὸ αἰσθάνομαι, ἡ ζωὴ μου
τβύνει. Τὸν υἱόν μου! Τὸν υἱόν μου! νὰ μὴν ἰδῶ τὸν
υἱόν μου!

— Ὁ Ἀλῆς θὰ ἔλθῃ! χθὲς τὸν ἐφθασεν ὁ ἀπεσταλ-
μένος σας, ἀπόψε θὰ εἶναι ἐδῶ. Ἠσυχάτατε, μήτηρ.

— Καὶ ὁ πόλεμος, καὶ τὸ στράτευμά του!

— Πόλεμον, στράτευμα, θὰ τ' ἀφήσῃ ὅλα διὰ νὰ
ἔλθῃ πλησίον τῆς μητρὸς του εἰς ἣν ὀρεῖται τὰ πάντα.

— Ὡ! πρέπει νὰ ἔλθῃ, διότι αἰσθάνομαι ὅτι ἀπο-
θνήσκω.

— Ὅχι, ὄχι, μήτηρ, δὲν θ' ἀποθάνῃς. Ὁ Βεκτακ-
τζῆς ἤρπασεν αὐτὴν τὴν νύκτα ἐν παιδίον ῥαγίᾳ, καὶ
λέγει ὅτι ἡ γοητεία του θὰ ἐπιτύχῃ ἀφεύκτως.

— Αἶμα, πάλιν, αἶμα! εἶπεν ἡ Χάμκω κατα-
βεβλημένη.

— Τὸ αἶμα αὐτὸ εἶναι ἡ ζωὴ σου, μήτηρ, ὑπέλα-

θεν ἡ Χαϊνίτζα, εκπληττομένη διὰ τὸν δισταγμὸν τοῦτον.

— Καὶ διατί νὰ ζήσω πλέον; Δὲν εἶναι ὁ Ἄλῃς Βαζιρᾶς; Νὰ τὸν ἰδῶ μόνον ἀκόμη, καὶ ἔπειτ' ὡς ἀποθάνω.

— Πρέπει νὰ ζήσης, μῆτερ, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα μ' ἐκφράσιν κατηρῆ καὶ σχεδὸν ἀγρίαν.

— Καὶ διατί; εἶπεν ἡ Χάμκω μετὰ παραφορᾶς. Δὲν ἐπληρώθη ἡ πρόρρησις; τὰ μυστηριώδη σημεία ὅσα ἔβλεπον καθ' ἐκάστην εἰς τὸ ἐσπερινὸν λυκαυγὲς ἐπὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Ἄλῃ, αὐτὰ δὲν ἐπληρώθησαν; Ὁ υἱός μου δὲν εἶναι ἀστράπη τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου; Τώρα ἡ ὥρα μου ἦλθεν. Ἐπὶ ζωῆς μου περιφρόνησα τὸν ἔρωτα ὅλων τῶν ἀνδρῶν, διότι ἡ μήτηρ τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου πρὸς ὅλους τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους περιφρόνησιν μόνον ἡμπαρεῖ ν' αἰσθάνθῃ.

— Ἀληθές, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα. Ὡς μικρὰ κόρη σ' ἔβλεπον, ὡραίαν καὶ νέαν, νὰ μειδιᾷ καταφρονητικῶς ὅταν ἤκουες τοὺς ἰσχυροτέρους ἀρχηγούς νὰ σε ὀμιλοῦν περὶ ἔρωτος.

— Διότι ὁ Ἄλῃς ἦτον υἱός μου! εἶπεν ἡ Χάμκω ὑπερηφάνως.

Ἡ Χαϊνίτζα ἐξηκολούθησε, τοῖς χαρακτῆρας τῆς Χάμκως σπουδάζουσα, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ὑπολογίσῃ τὸ ἀποτέλεσμα ἐκάστης τῶν λέξεων τῆς.

— Τῷ ὄντι, μῆτερ, πολὺν καιρὸν τὰ ἄσματα ὅλα τῶν ἀρματολῶν ἐψάλλον τὴν Χάμκω μόνον, τὴν χῆραν τοῦ Βελῆ, καὶ παρέβαλλον τὸ ὕψος τῆς ἀδομάστου καρδίας σου πρὸς τὰς ἀγρίας κορυφὰς καὶ τὰς ἀπατήτους χιόνας τῶν Ἀχροκερυνίων.

— Ὁ Ἄλῃς ἦτον υἱός μου, ἐπανελάβεν ἡ Χαϊνίτζα, μὲ ἀκτινοβολοῦσαν συναίσθησιν ὑπεροφίας, ἥτις ἐξωορρόνησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν τοὺς ἦδη ὑπὸ τοῦ θανάτου ἠλλοιωμένους τοῦ προσώπου τῆς χαρακτῆρας.

— Εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰ ὄρη, ἐξηκολούθησεν ἡ Χαϊνίτζα, τὸ ὄνομα τῆς Χάμκως ἐπροφέρετο πάντοτε μετὰ τρόμου καὶ σεβασμοῦ, καὶ ὁ Ἄλῃς, ὁ Ὀθωμανὸς ἢ ὁ Ἕλληνας, ὁ Ἀρματολός, ὁ Κλέπτης ἢ ὁ Ράγιος, ὅπου τὴν ἀπῆντων τὴν προσεκύνουν ἐδωριαίως, ὡς αὐτὴν τὴν Σουλτάναν.

— Καὶ ἐμέθυον, κόρη μου, ἀπὸ τὰς ὑποκλίσεις ταύτας, ὑπέλαβεν ἡ Χάμκω, καὶ ἡ ὑπεροφία μου ὑπερήρατο μέχρι τῶν νεφελῶν, καὶ ἂν ἦτον ἀνάγκη, διὰ τῆς ζωῆς μου, διὰ μυρίων βασιάνων, ἤθελον ἐξαγοράσαι τὸν θαυμασμόν καὶ τὸ σέβας τοῦτο, διότι ἀντηνακλᾶτο ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μου, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἐξεπήγαζεν, διότι οἱ οὕτω τιμῶντές με, τοῦ Ἄλῃ τὴν μητέρα ἐτίμων, διότι, ἀφ' οὗ ἡ τύχη ἐμὲ κατέστησε μητέρα του, ἤθελον εἰς βασιλικὸν θρόνον νὰ κάθηναι. Καὶ πιστεύσέ με, προσέθηκεν ἡ Χάμκω, ἀνορθουμένη ὑπερηφάνως, καὶ μετὰ σχήματος μεγαλοπρεπεστάτου μακρύνουσα τοῦ προσώπου τῆς τοὺς λευκοὺς τῆς ἰούλους, ἐκείνη εἰς ἣν ἡ τύχη ἀπεκάλυψεν ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς ἐμὲ, ἐκείνη ἥτις ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ εἶναι τοῦ Ἄλῃ μητῆρ, ἐκείνη εἶναι μᾶλλον ἢ βασίλισσα, ἐκείνη δὲν εἶναι θνητή.

ὑπὸ ἀγρίου υἱοῦ κινουμένη φίλτρου, ἡ Χαϊνίτζα εἶχεν ἐπιτύχει θν ἐπεζῆται σκοπὸν, διότι ἤθελε νὰ πα-

ροζῶνῃ μέχρι παραφορᾶς τὴν ἀνάθεκτον καὶ ὑπερόπτην μονομανίαν τῆς μητρός τῆς, ὅπως ἐκείθεν, ὡς ἐξ ὑψηλοτέρης περιοπῆς, τὴν βυθίσῃ ἀσφαλέστερον καὶ ἐπαίσθητότερον εἰς ἄλλην φοβερὰν ἀνάμνησιν, βάραθρον αἰσχύνης καὶ ὕβρεως, ἥτις νὰ παροξύνῃ τῆς Χάμκως τὸ φιλέκδικον αἶσθημα, καὶ νὰ τὴν πείσῃ εἰς τὴν ἀνθρωποθυσίαν δι' ἧς καὶ μόντες κατὰ βδελυρὰν πρόληψιν ἠδύναντο εἰσεῖτι νὰ σωθῇ ἡ ζωὴ τῆς. Διὸ καὶ βραδίως ἐπαναλαμβάνουσα τὰς τελευταίας λέξεις τῆς μητρός τῆς,

— Ἀληθῶς λέγεις, μῆτερ, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα ἐκείνην εἰς ἣν ἡ τύχη ἀπεκάλυψεν ὅ,τι σοὶ ἀπεκάλυψεν, ἐκείνη ἥτις ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ εἶναι μήτηρ τοῦ Ἄλῃ, τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου, τοῦ Σατράπου τῶν Ἰωαννίνων, ἐκείνη δὲν εἶναι θνητή.

Ἡ Χάμκω ἀνώρθωσε τότε τὸ μέτωπόν τῆς ὑπερηφάνως, ὡς ἂν ἔφερε βασιλίσσης διάδημα.

— Ἀλλὰ, διατί, ἐξηκολούθησεν ἡ Χαϊνίτζα, ἐντρομος διὰ τὴν φοβερὰν τρικυμίαν ἣν αἱ λέξεις τῆς ἐμελλον νὰ διεγείρωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μητρός τῆς, διατί ὁ αἰσχιστος ληστής Διάπης, ἠδύναντο νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ εἴπῃ κατὰ πρόσωπον εἰς τὸν λέοντα τοῦ Τεπελενίου. Ἡ Ἄλῃ σατράπα τῶν Ἰωαννίνων, Ἡ Ἄλῃ Βεζιρῇ τῆς Θεσσαλίας, σὺ δὲν γονυπετεῖς καὶ ἐντρομοὶ πλησιάζουσιν οἱ λαοί, σὺ ὅστις δι' ἐνὸς νεύματος μανδρίζεις τοὺς κατοίκους τοῦ βορρᾶ εἰς τὴν μεσημβρίαν καὶ τῆς μεσημβρίας εἰς τὸν βορρᾶν ὡς παίμνια, σὺ ὅστις δι' ἐνὸς νεύματος στέλλεις νέφη στρατιωτῶν καὶ ἀποταφροῖς καὶ γυμνῶνεις τὰς ἰσχυροτέρας πόλεις, σὺ ὁ πλουσιώτερος βασιλεὺς, σὺ ὁ ὡραιότερος καὶ ἀνδρειότερος τῶν ὡραιότερων καὶ ἀνδρειοτέρων ὀπλαρχηγῶν, σὺ οὐδ' ὁ Σουλτάνος ἐν μέσῳ τοῦ Διθανίου του μετ' ἀνησυχίας προφέρει τὸ ὄνομα. . . .

— Πρόσεξε! πρόσεξε! διέκοψεν ἡ Χάμκω ταπεινῇ τῇ φωνῇ, μετὰ φλογερῶν ὀφθαλμῶν προσηλωμένων εἰς τὴν θυγατέρα τῆς, καὶ προαισθανομένη ἀναμφιβόλως τὴν φοβερὰν πτώσιν ἥτις εἶπετο μετὰ τὸ ὕψος τῆς λαμπρᾶς ταύτης περιγραφῆς τῆς δυνάμεως τοῦ Ἄλῃ.

— Διατί ὁ ράγιος, ὁ λιάπης καὶ ὁ ληστής, ἐξηκολούθησεν ἡ Χαϊνίτζα μετὰ λαμπρᾶς φωνῆς, πρέπει, μῆτερ, νὰ δύναται νὰ βυθίσῃ τὸν υἱόν σου, τὸν ἀδελφόν μου εἰς ἄβυσσον αἰσχύνης, ἅμα προφέρῃ τὴν λέξιν « Γαρδίκι! »

Μόλις δ' ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου τῆς Χάμκως ἐγιναν πελιδνοί, καὶ εἰς τοὺς πεπλανημένους τῆς ὀφθαλμοὺς ἔλαμψε καταχθόνιος φλόξ. Ἐπειτα δὲ τὰς ἀσάρκους τῆς χειρὸς εἰς τὸ μέτωπον φέρουσα, ὡς ἂν ἐξύπνα ἀπὸ φοβερὸν ἐνόπνιον, ἐκλαίσε τοὺς γρόνθους ὡς ἐν σπασμῷ λύσσης, καὶ καλύπτουσα δι' αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς τῆς, ἀνέπεμψε μακρὸν γογγυσμὸν, ἀνακαθημένη εἰς τὸ στρώμα τῆς. Ἡ Χαϊνίτζα ἐκυριεύθη ὑπὸ τρόμου τότε, καὶ ἐροδύθη μὴ ἡ ἰσχυρὰ συγκίνησις αὕτη ἐπιφέρῃ τὸν θάνατον τῆς μητρός τῆς, ἥτις ἦτον ἤδη τοσοῦτον ἐξησθενημένη. Ἀλλ' εἰς τὴν Χάμκω ἡ ζωηρότης τῶν ἀναμνήσεων, αἵτινες διεγέρθησαν ἐν αὐτῇ

τῇ ἔδωκε ψευδῇ τινα καὶ πωροτώδη δύναμιν, καὶ μα-
νωδῶς ἀνέκραξε·

— Ἦθελον ν' ἀποθάνω, καὶ ἐλησμονοῦν τὴν ἐκδί-
κησίν μου! Ὅχι! θέλω νὰ ζήσω, νὰ ζήσω διὰ νὰ ἐκ-
δικηθῶ, νὰ ζήσω διὰ νὰ ἰδῶ τὴν πυρκαϊάν τῆς αἰ-
σχάτης οἰκίας τῆς βδελυρᾶς ἐκείνης πόλεως, νὰ ζήσω
διὰ νὰ ἰδῶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ τελευταίου κατοίκου τῆς
ἐν ταῖς φρικτωτέραις βασάνοις. Ναι, ναι, πρέπει νὰ
ζήσω, ἀρ' οὐ ὁ υἱός μου, παντοδύναμος ὢν, λέγει ὁ-
μως ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ μ' ἐκδικήσῃ ἀκόμη. ἀρ' οὐ
δὲν ἐκτύπησεν εἰσέτι ἡ τελευταία ὥρα τοῦ μισητοῦ
ἐκείνου λαοῦ, . . . θέλω νὰ ζήσω διὰ νὰ περιμεῖνω
τὴν ὥραν ἐκείνην. Θέλω νὰ ζήσω μέχρις οὗ ὁ φοβε-
ρὸς λέων μας ἐκδικήσῃ τὴν μητέρα του. Ποῦ εἶναι
ὁ Βεκτακτζής; Ἄς ἐτοιμάσῃ ἀμέσως τὰς αἱματηρὰς
γοητείας του, καὶ ἄλλας ἀκόμη, χωρὶς ἐλέους χωρὶς
εὐσπλαγχνίας, διότι θέλω νὰ ζήσω.

— Νὰ ἐκτελέτῃ τὴν θυσίαν ὁ Βεκτακτζής! διάταξαν
ἀμέσως κατεσπευσμένως ἡ Χαϊνίτζα πρὸς τὴν Κυπρίαν
δούλην, ἥτις τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐξῆλθεν. Ἀλλ' αἶφνης ἡ
Χαϊνίτζα ἀνασκιρτῶσα ἔτεινε τὸ οὖς. Μεμακρυτμένος
ῥγος μεκτερχανὲ καὶ κυμβάλων ἐπνίξε τὴν ἀ-
κοήν τῆς. Ἐρθεῖσα δὲ πρὸς τὸ παράθυρον, καὶ δι-
ανοίξασα τὸ παραπέτασμα, ἀνέκραξε.

— Μητέρα, μητέρα, ὁ Ἀλῆς! . . .

— Ὁ υἱός μου! ἦ! δὲν χρειάζομαι πλέον τὰς
γοητείας! Τώρα θὰ ζήσω! τοῦ παιδίου ἡ θυσία ν' ἀ-
ναβλήθῃ, ἀνέκραξεν ἀποτεινομένη πρὸς ἐπανελθοῦσαν
τὴν Κυπρίαν μετ' ἀπεριγράπτου ἐξάψεως ἡ Χάμκω,
διότι εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἡ χαρὰ ἐναστάλαξέ τινα
ἐπιτίκειαν καὶ συνειδήσεως τύφιν.

—ο—

ΚΕΦ. Ζ΄.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ.

— Μητέρα! . . . μητέρα μου! Ταύτας μόνας τὰς
λέξεις ἔδυνήθη νὰ προσέρῃ ὁ Ἀλῆς μεταξὺ κοπετοῦ
ἐναγκαλιζόμενος τὰ γόνατα τῆς Χάμκως, ἥς οἱ χα-
ρακτηρὲς ὑπὸ τοῦ προσεγγίζοντος θανάτου ἀλλοιού-
μενοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, προεμήνουν τὸ προ-
σεχὲς τέλος τῆς. Ἡ δὲ Χαϊνίτζα μὲ ἀτενὲς τὸ βλέμ-
μα καὶ φλογερὸν, δὲν ἐκλαiven, ἀλλ' ἠτένιζε μετ' ἀ-
γρίης χαρᾶ, τὸν ἀδελφόν τῆς.

Ἄμα δ' ἐπραῦνθη ἡ πρώτη ζέσις τῆς συνετεύξεως
ταύτης, ἡ Χάμκω λαβοῦσα διὰ τῶν δυνάμειν ἐξησθενη-
μένων χειρῶν τῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ πρό ποδῶν τῆς
γονυπετοῦντος Ἀλῆ, τὴν ἔσυρε πρὸς ἑαυτὴν, καὶ μετ'
ἀνησυχου μητρικῆς φιλοστοργίας ἐρευνῶσα τὴν ὥρειν
αὐτοῦ φυσιγνωμίαν, ἥτις τότε ἐξέπραξε βαθυτά-
την καὶ εἰλικρινεστάτην λύπην, ἀνέκραξε μετὰ
ζωηρότητος ἀναλαμπούσης εἰς τοὺς σθεννυμένους τῆς
ὀφθαλμούς,

— Πάντοτε ὁ ὠραιότερος, ὁ ἀνδρειότερος πάντων.
Ἐπειτα δὲ, ὡς ἂν φοβερὰ τις ἰδέα ἀνεμίγη εἰς
τοὺς λογισμούς τῆς, προσέειπε μετὰ παρρησίας,

— Ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκω, καὶ τὸ Γαρδίκι δὲν
ἔπασσε τέρρα ἀκόμη, καὶ ὁ ἔσχατος τῶν μισητῶν τοῦ
κατοίκων δὲν ἐξέπνευσεν ἀκόμη ἐν ταῖς βασάνοις!
Ἐπάρατος, ἐπάρατος, ἐπάρατος, σὺ, Ἀλῆ Τεπελενίε!

— Ἀδελυτὴ μου! παρρησιάζου! φοῦ! θ' ἀποθάνῃ,
ἀνέκραξεν ἡ Χαϊνίτζα, πίπτουσα γονυπετής, καὶ κα-
ταφιλοῦσα μετ' ἀπελπισίας τὴν ἤδη ὑγρὰν καὶ κατε-
ψιγμένην χεῖρα τῆς Χάμκως.

— Μητέρα, μητέρα μου! . . . Ἐγὼ εἶμι, ὁ υἱός
σου, ὁ Ἀλῆς ὅστις ἐρχεται νὰ σ' ἐκδικήσῃ, ἐκραξεν ὁ
σατράπης μετὰ φωνῆς τοιοῦτον περιπαθοῦς καὶ τε-
θλιμμένης, ὥστε ἐράνη κρούσασα τελευταίαν χορδὴν
εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἐκπνεούσης. Τότε ἡ Χάμκω ἐ-
γερθεῖσα καὶ καθεστθεῖσα, ἔμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν
ἐν σιωπῇ, ὡς θέλουσα νὰ συνέλθῃ. Ἐπειτα δὲ ἑαυτὴν
τελευταίαν νίκην νικήσασα, εἶπε μετὰ φωνῆς κατ' ἀρ-
χᾶς ἡρέμου καὶ σοβαρᾶς, ἔπειτα δὲ κατ' ὀλίγον παρ-
οξυνθείσης εἰς ὑπερτάτην ἐξαψιν·

— Ἀλῆ, υἱέ μου! . . . σὺ εἶσαι! . . . σὲ γνωρί-
ζω . . . καλά. Καὶ σὺ Χαϊνίτζα. Καλά. Τὸ πνεῦμά
μου εἶναι ἡσυχον τώρα. Ἀκούσατε τὰς λέξεις ταύτας,
τὰς τελευταίας λέξεις μητρὸς πρὸς τέκνα ἀγαπητά.
Εἶθε νὰ μὴ μ' ἐλλείψῃ ἡ δύναμις ἕως ὅτου εἰπῶ ὅσα
ἔχω εἰς τὴν ὑπερτάτην ταύτην στιγμὴν. Ἀλῆ, πρέ-
πει νὰ μάθῃς τίς εἶναι τοῦ θανάτου μου ἡ αἰτία, τί
πρὸ πολλοῦ χρόνου καταβιβρώσκει τὴν ζωὴν μου.

— Μητέρα, δὲν θ' ἀποθάνῃ, εἶπον συγχρόνως ὁ Ἀ-
λῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα.

— Θ' ἀποθάνω, θ' ἀποθάνω πρόωρον θάνατον, ὡς
πρόωρος εἶναι καὶ ἡ πολιὰ αὐτὴ κόμη ἥτις καλύπτει
τὴν κεφαλὴν μου. Ἀλλὰ τί ἐλεύκανε τὰς τρίχας μου;
Τί μὲ φέρει εἰς τὸν τάφον; Ἡ ἀπελπισία . . . φοβε-
ρὰ ἀνάμνησις ἥτις καθ' ἡμέραν ὡς σκώληξ μὲ κατα-
τρῶγει, καὶ κατέστρεψε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς ἀν-
δρείας μητρὸς τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου, εἶπεν ἡ
Χάμκω, ρίπτουσα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς τελευταίαν
ὑπερηφανείας ἀκτῖνα.

— Δυστυχὲς ἐγὼ! ἐγὼ προεκάλεσα τὴν φοβεράν
ταύτην ἀνάμνησιν, διὰ νὰ σ' ἀναγκάσω νὰ ζήσης ἕως
ὅτου ἀπολαύσῃς τῶν καρπῶν τῆς ἐκδικήσεώς σου,
φιλτάτη μητέρα, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα. Ἀλλ' ἄς γίνῃ ἡ
γοητεία, ἡ γοητεία! Πᾶσα στιγμὴ χρονοτριβῆς σὲ
φέρει πρὸς τὸν τάφον. Τρέχω νὰ φέρω τὸν Βεκτακτζήν.

— Ὅχι! εἶπεν ἡ Χάμκω ἐπιτακτικῶς. Εἶδα τὸν
υἱόν μου, καὶ ἀρ' οὐ τὸν εἶδα, ἡ ἐκδίκησίς μου εἶναι
ἀσφαλής. Εἶδα τὸ ξίφος, τὸ μέλλον νὰ σφάξῃ τὰ θύ-
ματά μου.

— Ναι, θὰ τὰ σφάξῃ, μητέρα! Μὰ τὴν πολιάν
σου κόμην, μὰ τὴν θανάσιμόν σου ἀπελπισίαν, σοὶ
τὸ ὁμνῶ. Ἀγνοῶ ὅμως τὴν ὥραν τῆς ἐκδικήσεως.
Διὰ νὰ τὴν ἔχω βεβαίαν πρέπει νὰ τὴν περιμεῖνω.

— Τί μὲ μέλλει ποία θὰ εἶναι ἡ ὥρα; ἀρκεῖ νὰ εἶ-
μαι βεβαία ὅτι θὰ ἡγήσῃ πένθιμος καὶ αἱματηρά.
Ἐπειτα, ἐπρόσθεσεν ἡ Χάμκω μετὰ φοβεροῦ μειδιά-
ματος, καθ' ἐκάστην δὲν αὐξάνει ὁ μισητὸς ἐκείνος
λαός; πᾶσα γενεὰ δὲν προσθέτει νῆα θύματα εἰς τὰ
παλαιά; Ὁ καταχθόνιος δαίμων εὐλογῶν τὰς μητέρας
νὰ τὴς καταστήσῃ εὐφόρους! νὰ εὐλογήσῃ τὴν φύσιν,

ἔσται νὰ τοῖς δαψιλεύῃ τὰ δῶρά της· νὰ εὐλογήσῃ τὸν λαὸν τοῦτον, ὥστε νὰ ὀνειρεύηται τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, ν' ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν, προσηλούμενος εἰς αὐτὴν διὰ τῶν φιλιότητων, διὰ τῶν πολυτιμωτάτων δεσμῶν· ὥστε νὰ εὐλογῶσι καθ' ἡμέραν τὴν τύχην καὶ νὰ τὴν εὐχαριστῶσιν ὅτι τῆς σήμερον τὰ δῶρα ὑπερβαίνουν τὰ δῶρα τῆς χθές. Καὶ ἔπειτα, ὅταν ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ν' ἀκούσῃ αἰφνιδίως τὸν βρυχηθμόν σου, νὰ πέσῃ ὑπὸ τοὺς ὄνυχάς σου, ὡς λέων τοῦ Τεπελενίου.

— Καὶ θὰ εἶσαι, μήτηρ, παρούσα εἰς τὴν αἵματηράν ἐκείνην θυσίαν, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, βλέπων μετὰ τρόμου ὅτι τῆς Χάμκως τὸ βλέμμα ἤρχισε νὰ πλανᾶται ἐκ νέου.

Καὶ τῷ ὄντι παραφορὰ πρόδρομος τοῦ θανάτου ἐφάνη ὅτι τὴν κατέλαβε τότε. Ἀλλ' ὁ παροξυσμὸς οὗτος τῆς ἀγωνίας παρέστησε τὸ παράδοξον φαινόμενον, ὅτι εἰς τὴν τεταραγμένην φαντασίαν τῆς ἡμιθανοῦς κατώπτευσεν αἰφνιδίως πιστὴν τοῦ παρελθόντος εἰκόνα, καὶ ἰσχυρὰ ἀντίδρασις τῶν αἰσθημάτων ἄτινα ἐδυνάστευον ὅλην τὴν τὴν ζωὴν, τῇ ἀνεκάλει χρόνους μεγάλης μὲν δόξης, ἀλλὰ καὶ φοβεροῦς δι' αὐτήν.

Τότε ταπεινὴ τῇ φωνῇ, συνεχῶς διακοπτομένη ὑπὸ εἶδος λαρυγγισμοῦ γουροῦ, καὶ ὑπὸ λέξεων ἀσυναρτήτων ὡς ἐν μνήμῃ παραφορᾷ, ἡ Χάμκω ἤρχισεν εἶδος τι μυρολογίου, ὃ ἐφαίνετο προφέρουσα ὡς ἐπὶ τοῦ ἰδίου τῆς τάφου, καὶ ἐν ᾧ ἐξέχει τὴν τελευταίαν κραυγὴν ὑπερηφάνου φιλοστοργίας μίσους καὶ ἐκδικήσεως. Ὁ δ' Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα ἤκουον τὰς φοβεράς τῆς ἀποκαλύψεως χωρὶς νὰ τολμῶσι νὰ τὴν διακόψωσι, τὰς ἤκουον μετ' εὐλαδίας καὶ θλίψεως.

— Ἡ χήρα τοῦ Βελήβου ἀπέθανεν, εἶπεν ἡ Χάμκω, ἀπέθανεν ἡ χήρα τοῦ Βελήβου· μέλας φαλακρὸς ἀετὸς ἐκάθησεν εἰς τὴν σκοτεινὴν τῆς κυπάρισσον, καὶ μ' αἵματωμένον τὸ ῥάμφος, μὲ φλογερὸν τὸν ὀφθαλμόν, εἶπε πρὸς τὴν νεκράν διὰ τοῦ λίθου τοῦ τάφου της. « Ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας σου φαρμακευμένος ἢ ἀπὸ μάγια ἀπέθανε. Τότε ἡ Χάμκω, ἡ ἀνδρεία κόρη τοῦ Βέη τῆς Κονίτζης, ἡ χλωμὴ νεκρὰ ἐχλώμηνε περισσότερον, καὶ ἀπεκρίθη εἰς τὸν κακὸν ἀετὸν. Ὁ Χάρων ἐπῆρε τὸν Βελήβου εἰς τὸν ἐρυθρόν του μανδύαν, καθὼς μ' ἐπῆρε κ' ἐμέ, καὶ μὲ ἤπλωσεν ἐδῶ εἰς τὸ χῶμα. Ὁ Βελήβου μὲν τὴν νεκρικὴν του φωνὴν διηγῆθαι εἰς τὸν Χάρωνα ἂν φαρμακευμένος ἀπέθανεν ἢ ἀπὸ μάγια. Ὑπάγε, ἐρώτησέ τον, τὸν Χάρωνα, ἐγὼ δὲν ἔμπορῶ νὰ σέ τὸ εἰπῶ. Ἐγὼ μ' ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ψυχρὸν μάρμαρον, ἄλλο δὲν ἤξεύρω εἰμὶ νὰ κλαίω μὲ παγωμένα δάκρυα τὸν Ἀλῆν, τὸν ὠραῖον υἱόν μου, τὴν Χαϊνίτζαν, τὴν ὠραίαν κόρην μου. Ἀλλοτε ὑπὸ τὸν γλυκὺν οὐρανὸν καὶ εἰς τὸ λαμπρόν μου σαράγι τοὺς ἐσφιγγον καὶ τοὺς δύο περιπαθῶς εἰς τὴν ἀγκάλην μου.

Ἐπειτα δὲ ἡ δυστυχὴς μήτηρ, πρὸς ἐαυτὴν ὁμιλοῦσα, ἐξηκολούθησε κινουσα τὴν πολίαν κεφαλὴν της μετ' ἐκφράσεως ἀπηλπισμένης φιλοστοργίας, ἥτις ἐκίνησεν εἰς ὀλοθυγμοὺς τὸν Ἀλῆν καὶ τὴν Χαϊνίτζαν.

— ὦ! ναι, ἄλλοτε ἦσο, Χάμκω, εὐτυχὴς, ἦσο ὑπερήφανος διὰ τὰ δύο παιδιά σου... εὐτυχὴς καὶ

ὑπερήφανος μετ' αὐτῶν, καὶ περιφρονοῦσα τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν. Μάτην ἔλεγον οἱ Ἀρματωλοί. « Εὐτυχὴς ἡ γυνὴ ἥτις βλέπει τοὺς πολεμιστὰς καταθέτοντας τὸ ξίφος τινεὶς τοὺς πόδας της, καταθέτοντας τὸ ὄξύ ξίφος καὶ λαμβάνοντας τὴν γλυκεῖαν λύραν πρὸς χάριν της. Ἡ γυνὴ ἡ δυναμένη νὰ λέγῃ εἰς τοὺς πολεμιστὰς, « Τρέξατε εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰ πεδία, εἰς τὴν θάλασσαν, τρέξατε, καὶ φέρετέ μοι τὰ λάφυρα, » καὶ ν' ἀκούῃ τοὺς πολεμιστὰς τρέχοντας μετὰ κλαγκῆς ὀπλων, καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ ἐπανερχομένους καὶ λέγοντας· Ἰδοὺ τὰ παχέα ποίμνια τῶν βοσκῶν τοῦ πεδίου, ἰδοὺ τὰ κεμήλια τοῦ ἐμπορίου τῶν θαλασσῶν, ἰδοὺ τὰ καπνίζοντα πυροβόλα τῶν κλεπτῶν τῶν ὀρέων, διότι δὲν εἶναι κλέπτει αἰγῶν, αἵτινες φεύγουν καὶ κρύπτονται, ἀλλ' εἶναι κλέπτει ἔχοντες ξίφη καὶ πυροβόλα, καὶ μὴ δίδοντες τὰ ὄπλα των εἰμὶ ὅταν ἀποθνήσκουν. » Ἀλλὰ μάτην ἡ Χάμκω, ἡ εὐτυχὴς, ἡ ὑπερήφανος μήτηρ, ἀπεκρίνατο εἰς τοὺς πολεμιστὰς. « Ὅχι, φυλάττω ὅλην μου τὴν ψυχὴν, ὅλην μου τὴν καρδίαν διὰ τὸν υἱόν μου· ὠραῖαι καὶ ἀνδρικαὶ εἶναι αἱ φωναί σας· ἀλλὰ προτιμῶ ν' ἀκούω τὴν μυστηριώδη φωνήν, τὴν μεγάλην ὡς τὴν φωνὴν τῆς καταιγίδος, τοῦ κεραυνοῦ, ἢ τῆς μυκωμένης θαλάσσης, τὴν φωνὴν ἥτις μοὶ λέγει, εἴτε ἐξυπνος εἶμαι εἴτε ὑπνότη, ὅτι ὁ υἱός μου ὁ Ἀλῆς, θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως, καὶ θὰ γίνῃ βεζύρης. Καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος, καὶ οἱ ἀστέρες, εἰσὶ δι' ἐμέ ὡς τὸ σῶμα τῆς μεγάλης ταύτης φωνῆς. Διότι ὁ οὐρανὸς εἰς τὰ νέφη του, ὁ ἥλιος εἰς τὰς ἀκτῖνας του, οἱ ἀστέρες εἰς τὴν λάμψιν των, ἔγραφον ὅτι ἡ φωνὴ ἔλεγεν, ὅτι ὁ υἱός μου θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης.

— Ἀποθνήσκει, παραλαλεῖ, εἶπεν ὁ Ἀλῆς μετ' ἐγκαρδίου θλίψεως, βλέπων ψυχρὸν ἰδρώτα ἀπορρέοντα τοῦ μετώπου της.

— Μήτηρ, ἀκουσέ μας, γινώρισέ μας! ἐκραζεν ἡ Χαϊνίτζα σφίγγουσα τὴν Χάμκω εἰς τὰς ἀγκάλας της μετ' ἀπελπισίας. Ἀλλ' αὐτὴ μὲ λάμποντας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐν τῷ φοβερῷ τούτῳ πυρετιώδει παροξυσμῷ δαπανῶσα τὰς ἐτχάτας ζωτικὰς τῆς δυνάμεις, ἐξηκολούθησε χωρὶς νὰ φαίνεται ἐννοοῦσα πλέον ὅτι τὰ τέκνα της ἦσαν παρόντα.

— Καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ἦλθον καὶ εἶπον εἰς τὴν Χάμκω, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅταν ἔξῃ ἀκόμη ἡ χήρα τοῦ Βελήβου. « Εἶσαι ἀνδρεία, περιφρονεῖς τὸν ἔρωτά μας, ἀλλ' ἡ καρδία σου εἰς ἄλλον ἔρωτα δὲν εἶναι δεδομένη. Ἡ καρδία σου ἐναι ψυχρὰ πρὸς ὅλους ἡμᾶς, ὡς ἡ χιὼν τῶν ὀρέων ἡμεῖς, θύγατερ τοῦ Βέη τῆς Κονίτζης κηρυττόμεθα ὑπερασπισταὶ τοῦ ὠραίου Ἀλῆ, τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τῆς ὠραίας Χαϊνίτζας, τῆς κόρης σου. » Τότε τῆς Χάμκως ἡ καρδία ἐσκίρτησεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, καὶ τότε εὐχαριστήσασα τοὺς ἀρχηγούς, ἔλαβε τὰ ὄπλα της, καὶ τοῖς εἶπεν. « Ἐμπρὸς λοιπόν, κατὰ τοῦ Βέη τοῦ Γαρδικίου, ὅστις ἔφερε τοὺς κλέπτας καὶ ἐλαττώσας τὰς ἐπαύλους μας, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς κατοίκους των.

— Μήτηρ, μήτηρ, ἀνέκραζεν ἐντρονός ὁ σατράπης,

ὅταν εἶδεν ὅτι τοῦ πνεύματός της ἡ παραφορά τὴν ἐπ' αὐτῇ ἐπιδόξασεν εἰς τὸ φοβερόν ἐπιδόξασεν, οὗ ἡ μνήμη ἐξ-ἤντησε θανάσιμον παρ' αὐτῇ μανίαν.

Ἄλλ' αὐτὴ ἐξηκολούθησε μετὰ φωνῆς διακοπτομένης τὴν συνώδευον σχήματα βίαια καὶ σπασμωδικά.

— Ὡραία ἦτον ἡ νύξ, ὥραία ἦτον καὶ σκοτεινὴ ἀφ' οὗ ἐνίκηθησαν οἱ Γαρδικιώται. Εἶχον πολέμους ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐσπέραν ἐπολέμουν ἀκόμη.

Ἡ Χάμκω ἡ λέαινα, καὶ ὁ υἱὸς της ὁ λέων, εἶχον ἀπαιθῆσαι σφάζοντες. Ἐφυγον οἱ Γαρδικιώται, ἔφυγον ὅλοι. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἀρχαῖοι της ἠθέλησαν ν' ἀναπαυθῶν εἰς μίαν φάραγκα, φάραγκα σκοτεινὴν. Οἱ στρατιῶται ἐξέτεινον τὰς κάπας των εἰς τοὺς γυμνοὺς βράχους . . . καὶ ἐκοιμήθησαν.

Ἡ Χάμκω ἐκρύωνε διὰ τὰ παιδία της. ἐκρύωνεν ὡς τὴν κόρη της ἐντὸς τοῦ τάφου. Τὰ δυστυχῆ παιδία, ἡ νύξ τὰ ἐπάγωνεν, ἀφ' οὗ τὰ ἐκαυτεν ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ ἥλιος καὶ τοῦ πολέμου ἡ θερμότης.

Ἦτον σκότος, σκότος βαθύ, καὶ κρύος κανεὶς δὲν ἤκούετο, κανεὶς πλὴν τοῦ ἀνέμου κλαίοντος εἰς τὰς κλάμας τοῦ ἔλους. Ἡ Χάμκω εἰς κοῖλον κρημνὸν ἐβράχον, ἐλάβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της ἀφ' ἐνὸς τὸν υἱὸν της, ἀφ' ἐτέρου τὴν κόρη της, καὶ ἐσφυγξε τὰ παιδία εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ ἐρίλει τὴν κόμην των, ὡς ἂν ἰδύναντο τὰ φιλήματα νὰ τὰ θερμάνωσι . . . καὶ ἔπειτα τὰ ἐκάλυπτε μὲ τὴν ἀκράν τοῦ μανδύου της, καὶ τὰ ἐθαλπεν ἀκόμη μὲ τὴν πνοὴν της.

Εἶχε νικήσει τοὺς Γαρδικιώτας, καὶ ὅπως ἦτον δυστυχὴς, δυστυχὴς ὡς μήτηρ, ἥς τὰ παιδία κρυώνουν. Τέλος κ' ἐκεῖνα ἀπεκοιμήθησαν. Ἡ μήτηρ ἠθέλησε ν' ἀγρυπνήσῃ ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' οἱ κόποι τὴν ἐνίκησαν, τὴν ἐκνήσαν! τὴν κατηράμενην, τὴν ἀποτρόπαιον! Οἱ κόποι τὴν ἐνίκησαν καὶ ἐκλείσσε τοὺς ὀφθαλμούς. . . . Αἶφνης ἐξυπνῆ, καὶ βλέπει αἰχμαλώτους τὰ δύο παιδία της . . . ἠθέλησε τότε νὰ ριφθῇ πρὸς αὐτά, ἀλλὰ δὲν εἶχε προσέξει ὅτι ἦτον καὶ ἡ ἰδία αἰχμαλώτος. Οἱ ἄνδρες Γαρδικιώται, ἀφ' οὗ ἔφυγον πρῶτον, ἀφ' οὗ ἔφυγον ὅλοι, . . . ἐκρύβησαν εἰς τὴν φάραγκα, . . . καὶ ἀφ' οὗ εἶδαν κοιμώμενα τὰ ἀνδρεία μας παληκάκια, ἐπλησίασαν ἐρποντες ὡς αἱ δόλια ἀλώπεκες, ἔσφαξαν πολλοὺς ἀνδρείους, . . . ἄλλους ἔδεσαν διὰ τῆς ἀπάτης . . . καὶ ἠχμαλώτησαν τὴν Χάμκω καὶ τὰ παιδία της. . .

Τότε! τότε! . . . ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ τοῦ Σατράπου μετὰ τρομερᾶς ἡρεμίας, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς πενθήμου, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀσθενοῦς καὶ συγκεκαλυμμένης, ἐνῶ ὁ Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα, γονυπετεῖς, καὶ μ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας παρηκολούθουν μετὰ φρίκης ἐπὶ τοῦ προσώπου της ἐπιφαινόμενα ἤδη τὰ σημεῖα τοῦ θανάτου, — Τότε, ἐξηκολούθησεν ἡ Χάμκω, ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ, ἡ νέα παρθένος τοῦ Τεπελενίου . . . καὶ ἡ χήρα τοῦ Βεληδέου, ἡ ὑπερόπτις γυνὴ, ἥτις δὲν ἐνόμιζε τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν ἀξίον ἐαυτῆς, . . . ἡ θυγάτηρ τοῦ Βεληδέου τῆς Κονίτζης, εἰς τὴν ἡ μεγάλη ἀγνωστος φωνὴ εἶπεν ὅτι ὁ υἱὸς της θὰ γίνῃ σατράπης, . . . ἡ γυνὴ ἥτις ἀνεγίνωσκε τὴν πρόφησιν ταύτην εἰς τοὺς ἀστέρας . . . αὐτὴ ἡ γυνὴ με-

τὰ τῆς θυγατρὸς της, ἀλυσσόμενοι καθελώθησαν εἰς μίαν αἰθούσαν τῆς οἰκίας τοῦ Βεληδέου τοῦ Γαρδικίου, καὶ αἱ θύραι τῆς οἰκίας ἠνεώχθησαν, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀτιμίαν, καὶ παρεδόθησαν εἰς ὁλοὺς τοὺς Διάπηδας, τοὺς Κλέπτας καὶ τοὺς Γκιανούρτζι, ἡ χήρα τοῦ Βεληδέου, καὶ ἡ κόρη της, παιδίον ἀκόμη . . . ἡ κόρη της!! Καὶ ἔπειτα ἡ χήρα, ἡ κόρη καὶ ὁ υἱὸς ἐδιώχθησαν ἀπὸ τοῦ Γαρδικίου ὡς βδελυροὶ ἀλλήλων, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Τεπελένιον . . .

Εἰς τὴν φοβεράν δὲ ταύτην ἀνάμνησιν, ἔσχaton αἰσθημα αἰδοῦς καὶ αἰσχύνης ἀνεβίβασαν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀνεπαίσθητον ἐρύθημα εἰς τὰς πᾶσι πελιδνάς καὶ νευροκωμένους της παρειάς. Ἐπειτα δὲ, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνιζάνουσα, ἐξηκολούθησε μετὰ φωνῆς ἐκλειπούσης καὶ διακεκομμένης

— ὦ! ἡ δυστυχὴς μήτηρ! ἡ δυστυχὴς μήτηρ! . . . τίς ποτὲ θὰ μάθῃ τὴν καταισχύνειν της καὶ τὴν βασανόν της . . . καὶ τὴν λύσσαν της, αὐτῆς τῆς τόσο ὑπερηφάνου . . . αὐτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς της, διότι ἦσαν μήτηρ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλῆ! . . . ὦ! πῶς πᾶσαν ἡμέραν, πᾶσαν ὥραν ἔτρεφε καὶ συνεπίεζεν ἐν ἑαυτῇ τὸ μῖσός της, καταρωμένη τὴν γυναικίδα ἀδυναμία της καὶ τῆς ἐκδικήσεως τὴν βραδύτητα . . . Καὶ τότε χιών ἔπεσεν εἰς τῆς Χάμκω τὴν κεφαλὴν, καὶ ἡ καρδία της μετεβλήθη εἰς πάγον . . . Καὶ μετὰ ταῦτα ἠθέλησε νὰ ἰδῇ τὰ παιδία της πάλιν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέθανε . . . Ἀπέθανε! καὶ πῶς ἀφ' οὗ ἡ Χάμκω ἀπέθανε . . . τίς θὰ τὴν ἐκδικήσῃ; . . . Σὺ υἱέ μου! Ἐκδικήσιν, Ἀλῆ Τεπελένιε! . . . Αὐτὴ εἶναι τῆς ΧΑΜΚΩΣ ἡ ΔΙΑΘΗΚΗ! . . . Ταύτας τὰς λέξεις ἐπρόφερε τελευταίως μετὰ φωνῆς ἡχηρᾶς, σπασμωδικῶς ὀρθωθείσα ὡς ἂν μετὰ τὴν μακρὰν παραφορὰν συνήρχετο, καὶ ἀνελάμβανε στιγμιαίαν δύνάμιν ὅπως ἐκφράσῃ ἀπ᾽ ἀκόμῃ τὸ διπλοῦν αἶσθημα τὸ κυριεύσαν πᾶσάν της τὴν ζώην, τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν ἐκδίκησιν!!

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ στρώματός της νεκρά.

— Μήτηρ! εἶπον συγχρόνως ὁ Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα μετ' ἀπεριγράπτου ἐκφράσεως. Μήτηρ! θὰ σ' ἐκδικήσωμεν!!

Μετ' ὀλίγονδ' ἡ Κυπρία δούλη ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης εἰς τὴν αὐλὴν, ὅπου περιέμενεν ὁ Βεκτακτῆς μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ δυστυχοῦς Ἀθανασίου, ἔχοντες δεδεμένους τὰς χεῖρας. Ἡ μήτηρ τοῦ ἐκράτει αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ τὸν ἔβρεχε διὰ τῶν δακρύων της, ἐνῶ ἡ καρδία της ἐπαλλεν ἰσχυρῶς, κυμανομένη μετὰ ἐλπίδος καὶ φόβου. Ὁ δὲ πατήρ τοῦ ἵστατο πλησίον τοῦ ὠχοῦ καὶ ἀκίνητος, ὡς ἀγαλμα τῆς ἀπελπισίας.

Ἀμὰ δὲ εἶδαν τὴν δούλην ἐξερχομένην, ἡ Δέσπω νομίσασα ὅτι ἐρχεται νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον τοῦ παιδίου, ἐνέκλεισεν αὐτὸ σπασμωδικῶς εἰς τὸ στῆθος της, ὡς ἂν ἤλπιζε νὰ τὸ προφυλάξῃ εἰς τὸ ἀσθενὲς προπύργιον τοῦτο. Ὁ δὲ πατήρ τοῦ πλησίασας, ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ, ὡς δίδων αὐτῷ τὴν τελευταίαν του εὐλογίαν.

— Η Χάμκω απέθανεν ! ἐκήρυξεν ἡ Κυπρία, ἀμα παρέστη εἰς τὴν θύραν.

— Ὁ Ἀθανάσιός μου ! ἐσώθη ὁ υἱός μου ! ἔκραξεν ἡ Δέσπω χύνουσα ποταμούς δακρύων ἀνεκπράστου ἀγαλλιάσεως, καὶ σφίγγουσα αὐτὸν μετὰ παραφορᾶς εἰς τὸ στήθος της.

Ἀλλὰ προσελθοῦσα ἡ δούλη προσέθηκε·

— Τὸ παιδίον τοῦτο ὁ σατράπης τὸ διατρεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

— Συμπορά ! ἀνέκραξεν ὁ Μάρκος. Τώρα ἀπώλεσα τὸν υἱόν μου ! Δὲν ἐφόνευσαν τὸ σῶμά του, ἐφόνευσαν τὴν ψυχὴν του.

—c—

ΚΕΦ. Η΄.

Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

Εἰκοσιτέσσαρα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Χάμκω, καὶ κατὰ τὸ 1812 τὸ Γαρδικί, τὰ εὐπρεπῆ αὐτοῦ προσκυνήματα, οἱ ὑψηλοὶ αὐτοῦ μινωρέδες, τὰ λίθινα τείχη του, οἱ πύργοι καὶ αἱ ἐπάλξεις του, ἱσταντο ἀκόμη ὄρθια καὶ ἀνέπαφα, ἐδομημένοι δύο βέηδες κατέκουν τὴν πόλιν ταύτην, καὶ διοικητὴς αὐτῆς ἦν αὐτὸς ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου.

Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἀποθάνει ἡ Χάμκω, καὶ πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν καθ' ἡμέραν ὁ Ἀλῆς ἐν βῆμα προὔχωρει πρὸς τὸ Γαρδικί. Μὴ ὑποπτεύοντες τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς κίνδυνον, οἱ Γαρδικιώται ἐβλεπον ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων των τὴν δύναμιν τοῦ Ἀλῆ ὀγκουμένην, προϊούσαν, περιζώνουσαν τὴν πόλιν, ὡς ὀγκοῦται, προχωρεῖ, καὶ ἐγκλείει εἰς τὴν δολίαν του ζώνην τὸν βράχον ὃν μέλει νὰ κατακλύσῃ ὁ ὑπερχείλης ποταμός.

Διὰ τὴν τοσοῦτον βραδεῖα ἡ ὥρα τῆς ἐκδικήσεως, διότι τὸ Γαρδικί ἦτον ἡ ἐδρα τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Σουλτάνου, διότι καθ' ἡμέραν ὁ Σατράπης ἤθελε τολμήσει νὰ προσβάλῃ τὸ Γαρδικί, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἤθελεν ἀποφασισθῇ ὁ ὕληρος τοῦ Σατράπου, διότι προσβάλλων τὸ Γαρδικί, τὴν τελευταίαν πόλιν ὅπου ἡσκέτο ἀμέσως ἡ Σουλτανικὴ δύναμις, ὁ Ἀλῆς ἐκρύπτετο ἀντάρτης, καὶ προῦτος πρὸς τὸν κυριάρχον του.

Ὅπως δυνήθη ἐπομένως νὰ κινήθῃ κατὰ τοῦ Γαρδικίου ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ Ἀλῆς, ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ὑποκρινόμενος, ἔκρυπτε τοὺς σκοπούς του, πᾶσά του δ' ἡ πολιτικὴ ἐτεινεν εἰς τὸ νὰ μονώσῃ τὴν πόλιν ταύτην ἀπὸ πάσας τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ, καὶ κυριεύων κατ' ὀλίγον τὰς περικυκλούσας χώρας, οὕτως ἀσφαλίστως νὰ τὴν περικλείσῃ εἰς τὰ δίκτυά του. Ἀλλ' ἐνῶ ἐκυρίαυεν ὅλα τῆς Ἡπείρου τὰ βεηλίκια, ἐν ᾧ ἠνάγκαζε τοὺς βέηδας καὶ σατράπας, ἐρχόμενοι εἰς τὴν αὐλήν του νὰ τὸν προσκυνώσιν, ἡ ὑποταγὴ του πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐφάνετο βαθυτάτη, οἱ φόροι οὗς εἰσέπραττε διὰ τὴν ὑψηλὴν Πύλιν τῇ ἐστέλλοντο ἀκριβέστατα. Βεπληττόμενος ἐπὶ τῇ ἀρθρονίᾳ τῶν πόρων οὗς ἐξέθλιβε τῆς Ἡπείρου ἡ πιέζουσα αὐτὴν

σιδερά χεὶρ τοῦ Ἀλῆ, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πρὸς βλάβην τῆς δυνάμεως τῶν γειτόνων του, ὁ Σουλτάνος ἐκέσθη ἀναθεῖς εἰς τὸν ἀνεψιόν του τὴν φρουρὰν τῆς σπουδαίας θέσεως τοῦ Γαρδικίου, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν σκοπὸν τῶν μυστικῶν τοῦ Σατράπου μηχανημάτων, οὐδὲ νὰ προβλέπῃ ὅτι ἤθελε φθάσει ἡμέρα καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς, τὸ προσώπειον ἡραρῶν τέλος, ἤθελε προσβάλῃ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἡ Πύλη δὲν ἤθελε δυνήθῃ νὰ τὴν σώσῃ ἢ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Τῷ ὄντι κατὰ τὰ 1812 πᾶσα κοινωνία μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γαρδικίου εἶχε διακοπῇ, διότι ὁ Ἀλῆς ἐκυρίαυεν ὅλην τῆς Ἀλβανίας, ὅλων τῶν ὁδῶν καὶ τῶν παρόδων, καὶ εἶχε δεκαπέντε χιλιάδας ἀρυσωμένων στρατιωτῶν, καὶ δεκατρία ὀρχυμῶν ἑκατομμύρια εἰσόδημα, δι' οὗ περιεστοιχίζετο ὑπὸ βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας. Ἡ στιγμὴ λοιπὸν εἶχε φθάσει καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς ἐδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν φοικτὴν διαθήκην τῆς Χάμκω.

Ἐξήκοντα δύο ἐτῶν ἦτον τότε, καὶ κατόκει εἰς Ἰωάννινα. Κατὰκλειστος ἐν τοῖς ἀοράτοις μυχοῖς τοῦ σαρκαίου του, ἔδωκε τῆς ἐκστρατείας τὴν διαταγὴν καὶ τὸ σχέδιον, καὶ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὸν μῆνα τοῦ θανάτου τῆς Χάμκω, τὰ στρατεύματά του ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ Γαρδικίου καὶ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πόλεως ἧτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ κλεῖς τῆς ἄλλης. Νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Γαρδικίου, τῆς μόνης αυτοκρατορικῆς πόλεως ἐν Ἀλβανίᾳ, τῆς πόλεως ἧτις εἶχεν ἐδομημένοι δύο βέηδες, καὶ ἦν ἐκυβέρνην ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου, ἦτον μέγα ἀναμφισβότως ἐγκλημα. Ἀλλ' ὁ Βεζίρης εἶχε δικτάξει, καὶ ἤθελε τέλος νὰ ἐκδικήσῃ, καὶ τὴν ζωὴν του διακινδυνεύων, τὴν ὕβριν τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Εἶχε διατάξει, καὶ τὰ στρατεύματά του ὑπήκουσαν. Εἰς ἀπόρρητον σχεδὸν κείμενοι θέσιν αἱ δύο πόλεις, ἐπὶ μακρὸν ἀντέστησαν. Ἀλλ' ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου ἐθανπτώθη, καὶ ἠνυχκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσιν· οἱ Γαρδικιώται ὁμῶς συγκατένευσαν νὰ ὑποταγῶσι μόνον ἂν οὗ λιμός καὶ δίψα εἶχον ἀρχίσει ν' ἀποδεκατίζωσι τοὺς κατοίκους, ὅπερ τυχέως συνέβη, διότι οἱ σκαπανεῖς τοῦ σατράπου ἔκοψαν τοὺς ὀχετοὺς τῶν πηγῶν τῶν δύο τούτων πόλεων, αἵτινες κεῖνται εἰς βράχων κορυφὰς ἀποτόμους, καὶ ἡ στενὴ πολιορκία ἀπέκλειε τὴν προσέλευσιν τῶν τροφῶν. Τότε δὲ συγκατένευσαν εἰς συνθήκας καὶ οἱ Γαρδικιώται, θεωροῦντες τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Ἀλῆ ὡς συνέπειαν τοῦ συτήματος αὐτοῦ, τοῦ νὰ καταλάβῃ διὰ κατακτήσεως πᾶσαν τὴν Ἡπείρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Τὴν δὲ ὕβριν τὴν γενομένην ποτε εἰς τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν του οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι καὶ ὡς ἀφορμὴν τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἐδύνατο, διότι ἐκτοτε ἡμεῖς εἶχε παρέλθει κίων, διότι σχεδὸν ὅλη ἡ τότε ζῶσα γενεὰ ἦτον τῆς πράξεως ἐκείνης ἀθώα. Ὅτι δὲ μᾶλλον τοὺς ἐνεθάρρυνεν ἦσαν αἱ δοθεῖσαι εἰς τοὺς ἀρχηγούς αὐστηραὶ διαταγαὶ νὰ σεβασθῶσιν ἐπὶ τῇ παραδόσει τῆς πόλεως, τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων καὶ τῆς ιδιοκτησίας. Ἰδοὺ περικοπὴ τῆς συμβάσεως ταύτης, ἀποδεικνύουσι τὸ εἰρηνικὸν καὶ ἐπιεικὲς πνεῦμα καθ' ὃ ἐγένετο :

«Ο Μουσταφά Πασάς, ὁ Σελίμ Βέης Γέγας, ἐκ τῆς πρώτης φυλῆς τῶν Γέγηδων, καὶ ἐβδομήκοντα δύο Βέηδες, ἀρχηγοὶ τῶν λαμπροτέρων φυλῶν τῶν Σκιπετάρων, θέλουσι μεταβῆ ἑλευθέρως εἰς Ἰωάννινα, ὅπου θέλουσι τοῖς ἀποδοθῇ πᾶσαι αἱ τῇ ἀξίᾳ αὐτῶν προσήκουσαι τιμαί. Θέλουσι δὲ τοῖς δοθῇ αἱ οἰκογένειαι καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν. Ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι τοῦ Γαρδικίου θέλουσι θεωρεῖσθαι ὡς οἱ πιστότεροι φίλοι τοῦ Ἀλῆ, Στρατάρου τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις θέλει λάβει τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν του προστασίαν. Οὐδεὶς δὲ θέλει καταζητηθῇ δι' οὐδὲν συμβῆναι προγενέστερον τῆς ἀλώσεως.»

Ἐκατέρωθεν ἀντιηλλάγησαν ὅρκοι ἐπὶ τοῦ Κορηνίου, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ κατέλαβον πᾶσαν τὴν πόλιν.

Ὁ Μεχμέτ Βέης Γόκως ὁμως, εἰς τῶν προϋχόντων τοῦ Γαρδικίου, αὐτὴν ταύτην τὴν παρὰδοξον ἠπιότητά τοῦ Ἀλῆ τρομάξας, ἥτις τόσον ἐναντία ἦν εἰς τὴν συνήθη θηριωδίαν του, δὲν ἠθέλησε ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἰωάννινα, κ' ἐπροτίμησε ν' αὐτοχειριασθῇ μετὰ τῆς γυναικὸς του. Οἱ δὲ λοιποὶ Βέηδες, εὐπιστότεροι αὐτοῦ, ἀπῆλθον ὑπὸ στρατιωτῶν συνοδευόμενοι τοῦ Ἀλῆ. Ὅλη των ἡ ὁδοπορία ἦτον διηνεκῆς ἐορτή. Κατὰ διαταγὴν τοῦ σατράπου οἱ λαοὶ τῶν πόλεων τοὺς ἐδέχοντο μετ' εὐφημιῶν καὶ ἐν κρότῳ ὀργάνων, καὶ ὅταν ἐφθασαν εἰς Ἰωάννινα, ἀντήχησαν καὶ ἐκεῖ αἱ σάλπιγγες καὶ τὰ τύμπανα, καὶ κόραι, ἀνθέων κἀνίστρα φέρουσai, καὶ ὑπὸ νέων ἀκολουθούμεναι λυριστῶν, ὡς ἐν ἀρχαίαις θεωρείαις. Ἡ ὡς αἱ ψάλλουσai τὴν ἐρσιώνην, ἦλθον νὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς αἰχμαλώτους.

Ὁ δὲ Ἀλῆς, πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος, μειδιῶν καὶ μὲ φαιδρὸν τὸ βλέμμα, προσῆλθε τρία βήματα εἰς ὑπάντησιν τῶν Βέηδων, ἐνηγκαλίσθη φιλικώτατα τοὺς πρωτίστους αὐτῶν, λέγων αὐτοῖς ὅτι τοὺς ἐθεώρει τοῦ λοιποῦ ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας του. Προσέθηκε δὲ ὅτι ἐζηλοτύπει, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἐζηλοτύπει, βλέπων τὸ Γαρδικί ἐπὶ τοσοῦτον καιρὸν ἀποκεχωρισμένον τῶν ἰδιοκτησιῶν του, διότι ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Σουλτάνου πόλεις, εἶχε καὶ αὐτὴ δικαίωμα εἰς τοῦ Βεζίρη τὴν φιλίαν καὶ προστασίαν.

— Ἀφ' οὗ ὁμως ἡ εὐτυχία τῆς πόλεως ταύτης ὑπέταξε καὶ αὐτὴν ὑπὸ τὴν δυνάμιν μου, θέλω προσφερθῇ πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς παιδίον ἀχάριστον ἀλλ' ἀγαπητὸν, τόσῳ ἀγαπητότερον ὅσω περισσότερον καιρὸν εἴμεθα ἐστερημένοι αὐτοῦ.

Ἐντελῶς ἀπατηθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόκρισιν ταύτην, οἱ Βέηδες προθύμως ἐπέισθασαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ σαράγιον τῆς λίμνης, ὅπου τοῖς εἶχον ἐτοιμασθῇ πολιτελεῖς κατοικίαι. Ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθον εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα καταγῶγια, καὶ ἐσφάγησαν, καὶ τὰ σώματά των ἐρρίφθησαν, βορρὰ τῶν ἰχθύων.

Τὸ τρομερὸν ἤδη κακούργημα τοῦτο ἦτον ἱκανὸν ὅπως κατὰστήσῃ τὸν Ἀλῆν ἐνοχον ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Οὐχ ἦτον ὁμως ἐσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Γαρδικί, κατεχόμενον πάντοτε ὑπὸ τῶν στρατευμάτων του. Τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἔλαβεν ἐπιστολὴν τῆς Χαϊνίτζας, ἥτις εἰς Λίθοδον ἐδραύουσα, εἶχε μάθει τὴν ἀλῶσιν τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν θάνα-

τον τῆς Χάμκως ἡ Χαϊνίτζα, ἀξία ἐκείνης θυγάτηρ καὶ κληρονόμος τῶν ἀνοσιουργιῶν της, εἶχε νυμφευθῇ χωρὶς ἔρωτος, ἀλλ' ὡς τυφλὴ ἐκτελεστὴς τῶν σκοπῶν τοῦ ἀδελφοῦ της, τὸν Σολιμάν, Βέην τοῦ Βερατίου, γείτονα καὶ σύμμαχον τῶν Γαρδικιωτῶν, καθ' οὗ δὲ ὁ Ἀλῆς ἔτρεφεν ἀνέκαθεν ἄγριον καὶ κρυπτὸν μῖσος. Τοιαύτη ἦν πάντοτε τοῦ Ἀλῆ ἡ πολιτικὴ πρῶτον προσέδεν εἰς ἐκυτὸν τὸ θυμὸν του διὰ τῆς πλεκτάνης τῆς φιλίας καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἔπειτα θέβαις ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν διαφύγῃ, τὸ ἐκτύπα μετ' ἀσφαλείας. Δύω ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, τὸν Σολιμάν εὐδολόφονησεν ὁ ἀδελφός του Ἰσμαήλ, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀλῆ· ἡ δὲ Χαϊνίτζα ἐνυμφεύθη τὸν ἀδελφοκτόνον, καὶ αὐτὴν ἐθανάτωσεν ὁ Ἀλῆς. Οὕτως ὁ Σατράπης τῶν Ἰωαννίνων ἐκυρίευσεν τὰ κτήματα τῶν δύο ἀδελφῶν. Τὴν δὲ αἰματηρὰν ταύτην κληρονομίαν προθύμως τῷ ἀφῆκεν ἡ ἀδελφή του, καὶ συνέπραττεν εἰς ὅλα τὰ αἰσχρὰ τοῦ ἀδελφοῦ της κακούργήματα, ἢ τοῦλάχιστον μετ' ἀπαισίου ἀδιαφορίας ἐβλεπεν αὐτὰ, θεωροῦσα ὅλους τοὺς φοβεροὺς τούτους φόνους ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐκδικήσεως ἣν εἶχεν ὁμώσῃ εἰς τὴν μητέρα της.

Ἀλλ' ὡς ἡ μήτηρ της ἀνήμερος δειχθεῖσα πρὸς τοὺς ἄνδρας της, πρὸς τὰ παιδία της ἠσθάνετο εἶδος θηριώδους καὶ παραφόρου φιλοστοργίας, τὴν ἀγάπην τῆς λεκίνης, ἥτις παρ' αὐτὴ ἐκορυφοῦτο μέχρι μανίας. Δι' οὗ καὶ εἰς λυσσώδη ἀπελπισίαν κατήντησεν, ὅταν εἶδε πρωτὶμως ἀποθανόντα τὰ τρία παιδία τὰ ἐκ τῶν δύο της γάμων. Τὸ ἔσχατον παιδίον της, ὁ Ἀδὴν βέης, εἶχεν ἀποθάνει δύο περίπου μῆνας πρὶν τῆς ἀλώσεως τοῦ Γαρδικίου.

Ἡ θλίψις τῆς Χαϊνίτζας ὅρια δὲν ἐγνώριζε, καὶ ἐξεφράζετο διὰ συμπτωμάτων ἀγρίας παραφροσύνης. Οἱ ἰατροὶ, διότι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ σώσωσι τὸν υἱὸν της, ἀνεσκαλοπίσθησαν. Δις ἐρρίφθη ἡ ἰδία εἰς τὴν λίμνην, ἀλλὰ τὴν ἔσωσαν ἐν καιρῷ· δις ἠθέλησε νὰ πυρπολήσῃ τὴν κατοικίαν της, καὶ νὰ κατ' ὑπὸ τὰ ἐρεῖπια αὐτῆς μετὰ τῶν γυναικῶν της· ἔπειτα δὲ, παύσασα νὰ μελετᾷ αὐτοχειρίας καὶ ἐμπρησμοὺς, συνέτριψεν ὅλους της τοὺς καθρέπτας καὶ ὅλα τὰ κοσμήματα τοῦ σαραγίου, ἔσκαψε μέλανα τὰ ὑελὶα τῶν παραθύρων, ἐθρῦκε μὲ τὴν σφύραν ὅλους της τοὺς ἀδάμαντας, ὅλους τοὺς πολιτίμους της λίθους, καὶ τοὺς τοῦ υἱοῦ της ἀκόμη, ἐφόνευσεν ὅλους τοὺς ἵππους της, καὶ ὅλους τοὺς δούλους τοῦ Ἀδὴν βέη, καὶ ἔπειτα, σάκκον ἐνδεδυμένη, ἀπεράσισε νὰ κοιμᾶται τοῦ λοιποῦ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἐν μέσῳ τοῦ ἐρήμου της σαραγίου.

Ἐν τῷ λοιπὸν διήρκει ὁ παροξυσμὸς τῆς παραφόρου θλίψεως ταύτης, ἡ Χαϊνίτζα ἔμαθε τοῦ Γαρδικίου τὴν ἀλῶσιν, καὶ ἀμέσως ἐγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν της·

«Δὲν θὰ σ' ὀνομάσω πλέον οὔτε Βεζίρην οὔτε ἀδελφόν, ἂν δὲν τηρήσῃς τὸν πρὸς τὴν μητέρα μας ὅρκον σου. Ἄν εἶσαι υἱὸς τῆς Χάμκως, πρέπει νὰ καταστρέψῃς τὸ Γαρδικί, νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς κατοίκους του, καὶ νὰ παραδώσῃς εἰς τὴν διάκρισίν μου τὰς γυναῖκάς του καὶ τὰς κόρας του. Θέλω ὅλοι νὰ φανευθοῦν, θέλω νὰ κοιμῶμαι τοῦ λοιποῦ εἰς στρώματι πλήρη ἀπὸ τὰς κόρας των. Ἐκυρίευσεν τὸ Γαρδικί,

μή λησμονεῖς ποῖας ὑπέστημεν ὕβρεις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ταπεινώσεως καὶ αἰχμαλωσίας μας. »

Τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐκίνησεν ὁ Ἀλῆς πρὸς τὸ Γαρόδικι, μέλλων καθ' ὅλην νὰ μένῃ εἰς Αἰθιώβον, νὰ ἰδῇ τὴν Χαί νίτζαν. Πρὶν δὲ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὁ γνωστός γεωγράφος Κ. Πουκεδίλ, ἔχων νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸν Ἀλῆν, ἐπορεύθη πρὸς τὸ σαράγιον, εἰς τὴν ἐξουσίαν μου! ἔχουσα τὸσον αἷμα, ὥστε τὸ αἷμά του ἐγείρεται νὰ με πνίξῃ, καὶ δὲν τολμῶ νὰ στραφῶ νὰ ἰδῶ ὀπίσω μου.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας, αἵτινες τῷ ἀνεπόλησαν πάντα τὰ κακουργήματά τοῦ Ἀλῆ, ὁ πρόξενος ὑπ' ἀκου-

σίνης φρίκης κυριευθεὶς, ἠθέλησε ν' ἀποσύρῃ τὴν χεῖρά του ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Ἀλῆ· ἀλλ' αὐτὸς τὸν ἤτένισε μετὰ βλέμματος τοσαύτην θλίψιν καὶ ἀπελπισίαν ἐκφράζοντος, ὥστε ὁ Γάλλος δὲν ἀπέκρουσε τοῦ σατράπου τὴν χεῖρα.

— Πίστευσέ με, υἱέ μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀλῆς μετὰ φωνῆς τρεμουσίης ἀπὸ συγκίνησιν ἐπεθύμησα δῶρα τῆς τύχης, καὶ τὰ ἀπέλαυσα κατὰ κόρον. Ἐπεθύμησα σαρὰγια καὶ βασιλικὴν θεραπείαν, πολυτέλειαν καὶ δύναμιν, καὶ πάντα τὰ ἔλαβον. Παραβάλλων τὴν τρύπαν ὅπου κατῴκει ὁ πατήρ μου πρὸς τοὺς ἡγεμονικοὺς τούτους οἰχοὺς, ὅλους καταστύβοντας χρυσοῦ, λαμπρῶν ὀπλῶν καὶ ταπήτων πολυτελῶν, ἔπρεπε νὰ νομίζω ἐμαυ-

Ὅταν δ' ἔφθασιν εἰς τὰς ἐνδοτέρας τοῦ σαργίου αἰθούσας, ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐμήνυεν εἰς τὸν σατράπην ὅτι θέλει νὰ τὸν ἐπιτεκροθῇ, καὶ ὅταν ἠνεώχθη τῆς θύρας τὸ χρυσόστικτον παρπάετασμα, εἰσελθὼν εὗρε τὸν Ἀλῆν καθήμενον εὐνῶν. Οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἦσαν πάντοτε μεγαλοπρεπέστατοι, τὸ λευκὸν γένειόν του ἐκυμάτει βαθύ ἐπὶ τοῦ στήθους του, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε πῖλον πορφυροῦν χρυσοπάρυφοι, ἡ μηλωτή του ἦτον ἀλουργή καὶ τὰ ὑποδήματά του εἶς ἐρυθροῦ κατυρέ. Ἡπλωμένος δ' εἰς τὰ παχέα του προτεράλια, τὴν μακρὰν κεραστίνην του κρατῶν καπνοσύριγγα, ἔνευσεν πρὸς τὸν πρόξενον νὰ προσέλθῃ, καὶ πρὸς τοὺς

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς.

αὐλικούς του νὰ μακρυνθῶσι· καὶ ὅταν ὁ πρόξενος κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ἐκάθηται εἰς τὰ δεξιὰ του, ὁ σατράπης ἐβάνη ὡς ἀπὸ μακροῦ ἀνανεύων ὄνειρον, ἔλαβε φιλικῶς εἰς τὰς χεῖράς του τὴν χεῖρα τοῦ Γάλλου, καὶ ὑγρὴν βλέμμα ἀνατείνων πρὸς οὐρανὸν, εἶπε μετὰ φωνῆς ἐκροαζούσης βαθεῖαν συγκίνησιν·

— Ἀλλάξ, υἱέ μου, γνώμην περὶ ἐμοῦ. Δὲν σὲ λέγω πλέον νὰ μ' ἀγκυρῇ, θὰ σὲ βιάσω νὰ γίνῃς φίλος μου, παραδεχόμενος σύστημα ἐντελὲς ἐνκντίον τοῦ μέγχι τοῦδε. Τὸ στάδιόν μου ἐταλείωσεν καὶ θέλω εἰς τὸ τέμα τῆς ζωῆς μου νὰ δείξω, ὅτι ἂν ἦμην ἄλλοτε αὐστηρὸς καὶ ἐπίφοβος, ἤξεύρω ὅμως νὰ σέβωμαι καὶ τὴν δυστυχίαν, καὶ νὰ εἶμαι φιλόανθρωπος.

τὸν τὸν εὐδαιμονέστερον τῶν ἀνθρώπων, ὡς οἱ πολλοὶ μὲ νομίζουσιν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἀλβανῆς, οἱ τρέμοντες ὑπὸ τοὺς πόδας μου, μὲ φθοῦσι διὰ τὴν εὐδαιμονίαν μου. Ἄν ὅμως ἔξευρον πόσον ἀκριβῶς ἀγοράζονται αὐτοὶ αἱ ματαιότητες, θὰ τοὺς εἰνῶν εἰς οἶκτον! . . . Ἐλυτίαια τὸ πᾶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν μου. Ὅλων αὐτῶν ὅσοι μὲ περιστοιχίζουν, ἐθανάτωσα τοὺς συγγενεῖς. . . Ἀλλ' ὅς μακρύνω τὰς πικρὰς αὐτὰς ἀνμνήσεις, οἱ ἐχθροὶ μου εἶναι τώρα εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, καὶ θέλω νὰ τοὺς προσηλώσω εἰς ἐμαυτὸν δι' ἐνεργετημάτων. Θέλω τὸ Γαρόδικι νὰ γίνῃ τὸ ἄνθος τῆς Ἀλβανίας, καὶ ἐκεῖ σκοπὸν ἔχω νὰ διέλθω τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν μου. Ἴδού τὰ τελευταῖά μου

σχέδια. . . Δὲν σοὶ προτείνω, ἀγαπητέ μου υἱέ, νὰ με συνοδεύσης εἰς τὴν ὁδοιπορίαν μου· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ ἐπιστρέψω, καὶ τότε θὰ καταβῶμεν εἰς Πρέβεζαν, νὰ συνευθυμήσωμεν τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔαρος. Γράψε, σὲ παρακαλῶ, ὅσα σοὶ εἶπα, πρὸς τὸν πρέσβει σου, διότι οἱ ἐχθροί μου μὲ συκοφαντοῦσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ καλὸν εἶναι νὰ προλάβῃ ἡ ἀλήθεια τὰς διαβολὰς των.

Μετὰ τὴν συνέντευξιν δὲ ταύτην, ὁ σατράπης ἀπεχαιρέτησε τὸν πρόξενον, ἀνέβη εἰς τὴν ἀμαξάν του, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Λιθώδον, τὴν κατοικίαν τῆς Χαϊνίτζας, ἣτις ἦτον πάντοτε παραδεδομένη εἰς ἀθυρίαν σκοτεινὴν καὶ ἀγρίαν. Ἐλθὼν δὲ, ὁ Ἀλῆς ἔμεινε πολλὴν ὥραν κατὰκλειστος μετ' αὐτῆς καὶ τῆς συνδιαλέξεώς των μὲν οὐδὲν ἐγένετο γνωπτὸν, ἀλλ' ἡ παράφορος θλίψις τῆς Χαϊνίτζας ἐράνη αἰφνιδίως κοπάζουσα. Τὰ κοσμήματα τῶν οἰκῶν της ἀποκαταστήσασα πάλιν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, ἡ διατάξασα μετὰ σπουδῆς νὰ κατασκευασθῶσιν, ἔδωκε λαμπρὸν ἑυρτήν εἰς τὸν ἀδελφὸν της, ὅστις τὴν ἐπαύριον τῆς εὐτυχίας ἀνεχώρησεν εἰς Γαρδίκι μεθ' ὅλης τῆς συνοδείας του.

Ποτὲ ὁ Ἀλῆς δὲν εἶχε δειχθῇ χαριέστερος καὶ φιλοδρότιρος. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Λιθώδου εἰς Γαρδίκι ἦτον ὡραία κατὰ τὴν ἐκρινὴν ἐκείνην ὥραν τοῦ χρόνου ἐν Ἡπείρῳ, γλῶσση παχέια ἐκάλυπτε τὰ πεδία, καὶ πολύχρους ἀνεμόναι, ἰάκινθοι καὶ νάρκισσοι τὰ κατεποίκιλλον, καὶ ἔχυνον εἰς τὸν ἀέρα ἀρώματα θελκτικώτατα. Τῆς ροιᾶς τὸ λαμπρὸν φύλλον ἤρχιζε τὴν σφίαν του βλάστησιν, καὶ τὸ δένδρον τῆς Ἰουδαίας ἐκκλύπτετο ἀπὸ ροδόχροα ἀνθῆ. Οἱ λευκοὶ πελαργοὶ ἔρθκνον μετὰ σπουδῆς, διότι ὁ μάρτιος εἶχεν ἔλθει, οὐχὶ ὅμως αἱ χειλιδόνες, οὐχὶ οἱ ἔποπες, οὐχὶ αἱ τριγόνες, τῆς θερμότητος φίλαι· ἀλλ' αὐταὶ περιέμενον ὑπὸ τὸν φλέγοντα ἥλιον τῶν τροπικῶν, νὰ φθάσῃ ὁ ἀπρίλλιος πρὶν προκύψωσι. Τινὲς δ' ἀνυπόμονοι ἀηδόνες, εἰς τῶν μυραινῶν καὶ τῶν σχοίνων τὸ παχὺ κρυπτόμεναι φύλλωμα, εἶχον φθάσαι πρὸ τοῦ χαριέντος τοῦτου μηνός, καὶ ἡ καθαρὰ φιλένημός των φωνὴ ἐφαίνετο ἀμιλλωμένη πρὸς τὴν τῶν ὁδοιπόρων ψαλτῶν, οἵτινες τὴν λύραν εἰς τὰς χεῖρας, περιείρχοντο τὰ χωρία τῆς Ἀλβανίας, τραγουδοῦντες τὰς χειλιδόνας καὶ τῶν κλεπτῶν τοὺς ἔρωτας καὶ τὰ ἔργα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ἀλῆς ἔφθασεν εἰς Χανδρίαν, φρούριον ὠκοδομημένον ἐπὶ βράχου, ὀλίγον πέραν τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ Κελυδνοῦ, ὅθεν ἀνακαλύπτεται μακρόθεν ἐν λαμπρῷ πανοράματι ἡ κοιλάς τῆς Δρυνοπόλεως, ἡ πόλις τοῦ Γαρδικίου, αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀγρίαι Ἀντιγόνιαι φάραγες, τὰ γιγαντιαίως ἐπιστενωμέναι ὄρη τῆς Μουσσοῦνας, καὶ αἱ πλούσιαι καὶ εὐκαρπεῖ Ἀργυριναὶ πεδιάδες.

Ἀμέσως ἀπὸ πρῶτας οἱ κήρυκες τοῦ Ἀλῆ, ἀλουργοὺς ἐνδεδυμένοι μινδύας, ἀνῆλθον εἰς Γαρδίκι, φέροντες ἐκ μέρους τοῦ ὑπόσχεσιν γενικῆς ἡμνηστείας καὶ συγχωρήσεως. Συγχρόνως δ' ἐμήνυσεν ὁ Ἀλῆς ὅλους τοὺς Γαρδικιώτας, ἀνδρας καὶ παιδία, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους μέχρι τοῦ ἐσχάτου γήρους, νὰ ἔλθωσιν εἰς Χανδρίαν ν' ἀκούσωσιν ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Βαζύρου τὸ στόμα τὴν εὐτυχίαν των.

Καίτοι ἀγνοῶν τὸ τραγικὸν τέλος τῶν βεβηδων, ὁ λαὸς ὅμως αὗτος, ὡς πάσα ἡ Ἡπείρος, ἤξεύρων τὴν θηριώδη τοῦ Σατράπου καρδίαν, καὶ τὴν ψευδῆ γλυκύτητα ὑφ' ἣν ἐκρυπτε τὴν διάθεσιν του, ἐδέχθη ἐντρομος τὴν τοιαύτην εὐμενὴ πρόσκλησιν, ἀν καὶ χωρὶς νὰ προβλέπῃ ἐντελῶς τοὺς σκοποὺς του. Αἱ γυναῖκες, αἵτινες κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ ἔμελλον νὰ μείνωσιν εἰς Γαρδίκι, ὠλοφύροντο γοερῶς, καὶ οἱ ἄνδρες ἐπρόφεραν κατάρας. Πολλοὶ λαβόντες τοὺς υἱούς των εἰς τὰς ἀγκάλας των, ἐβρίθθησαν ἀπὸ τοῦ Γαρδικίου τὰς ἐπάλξεις εἰς τὸν Κελυδνόν. Ἀλλὰ τέλος ἐπρεπε νὰ ὑπακούσωσι, καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, οἱ ἄνδρες μετὰ τῶν παιδίων, εἰσῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα τὴν ἐκτεινομένην ἐμπρὸς τῆς Χανδρίας, ὅπου τοὺς περιέμενεν ὁ Ἀλῆς, περιστοιχισμένος ὑπὸ τετρακισχιλίων δορυφόρων. Οἱ προὔχοντες τῆς πόλεως ἠθέλησαν νὰ βιβρώσιν εἰς τοὺς πόδας του· ἀλλ' αὐτὸς, προλαχθῶν αὐτοὺς, ἐνηγκαλίσθη φιλικώτατα τοὺς γεροντοτέρους, τοὺς ὠνόμασε τοὺς ἀγαπητοὺς τῆς καρδίας του, τοὺς ἀγχοὺς τοῦ πατέρα, τοὺς ὠμίλητε περὶ τοῦ ἀρχαίου καλοῦ καιροῦ τῆς Ἡπείρου, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς αὐτοὶ ἡμιλλῶντο πρὸς τοὺς ἐπιδοξιώτερους καὶ νεωτέρους τῶν περιοίκων τοῦ Τεπελενίου περὶ τοῦ ἄθλου τοῦ δρόμου, τῆς πάλης καὶ τοῦ τοξομαχίας, τὸ δὲ ἄθλον τοῦτο ἀπένεμεν ἡ μήτηρ τοῦ Χάμικω, κρυπτομένη ὀπισθεν τοῦ παραθύρου. Τοὺς ὠμίλησεν ἀκόμη καὶ περὶ τῶν περιφημοτέρων κλεπτῶν τῶν καιρῶν ἐκείνων, ὃν τὸ ὄνομα διέσπειρε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων· περὶ τῆς μητρὸς ὅμως, περὶ τῆς ἀδελφῆς του, περὶ τῆς ὕβρεως τῆς γενομένης εἰς τὴν οἰκογένειάν του, οὐδὲ λέξιν ἐπρόφερον.

Οὕτως ὅλας τὰς ἀκαταμάχητους καὶ δολιχεὰς μεταχειρισθεὶς γοητείας του, ὁ Ἀλῆς ἐνεθάρρυνε τοὺς δυστυχεῖς τούτους, τοὺς συνεκίνησε, καὶ κατέπαυσε τοὺς φόβους αὐτῶν. Ἐπειτα δὲ τοὺς ἐξέτασε μετὰ συμπαιγνίας περὶ τῶν ἀναγκῶν των, περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεώς των, ἣν, ὡς ἔλεγεν, ἤθελε νὰ ἰδῇ ἀνθούσαν ὑπὲρ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀλβανίας. Διελέχθη δ' εἰσέτι καὶ περὶ τῶν ὁδῶν ἃς διεννοεῖτο ν' ἀνοίξῃ, καὶ περὶ τῶν ὀχετῶν οὓς ἤθελε νὰ κατασκευάσῃ. Καὶ τοσαῦτα καταψευσάμενος τῶν θυμάτων του, τὰ ἀπέπειμψε, παρακαλέσας αὐτὰ νὰ τὸν περιμείνωσιν ἐπ' ὀλίγον εἰς πλησιόχωρον ξενοδοχεῖον, ὅπου ἔμελλον ἔλθων νὰ συναντηθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν μελετωμένων βελτιώσεων τούτων, καὶ περὶ ἐλαττώσεως ὁρῶν.

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο ἦτον μαγίστη αὐλὴ τετραγῶνος, ἔχουσα μίαν μόνην θύραν. Τὰς τρεῖς πλευρὰς αὐτῆς περιστοιχίζον τείχη ὀγκώδη, τὴν δὲ τετάρτην κατεῖχεν ἡ κατοικία. Περὶ δαίλην λοιπὸν, πρὸ τῶν ἡλίου δυσμῶν, ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Γαρδικίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην, καὶ ἀμέσως ἡ θύρα ἐκλείσθη καὶ ὠχυρώθη.

Τότε κατέβη ὁ Ἀλῆς ἀπὸ τὸν πύργον τῆς Χανδρίας, ἐν λαμπρῷ φορέῳ φερόμενος ὑπὸ Βλάχων ὑπηρετῶν. Φθάς δὲ εἰς τοὺς δρῶν τοὺς πρόποδας, ἀνέβη εἰς τὸ πολυτελὲς ὄχημα, οὗ τὰ προσκεφάλαια ἦσαν κκομμένα καὶ χρυσόστικτα, καὶ ἐπ' αὐτῶν κατακείμενος χεύων, καὶ ὑπὸ μελανῶν κακαλυμμέ-

νος μηλωτῶν, διέταξε τὸν ἡνίοχόν του νὰ περιέλθῃ τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ὅταν ἐξ αὐτοῦ τις ἐδεσφαιώθη ὅτι οὐδεὶς Γαρδικιώτης ἐδύνατο νῆ διαρύγῃ, ἐστάθη αἰφνιδίως, ἀνέστη ὀρθίως, κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ πυροβόλον, καὶ πρὸς τὰ στρατεύματά του στραφεὶς,

— Κτυπάτε ! ἐρώναξε, δεικνύων διὰ τοῦ ὅπλου του τὸ ξενοδοχεῖον.

Ἄλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἠρνήθησαν διὰ τῶν ἀρχηγῶν των νὰ μολύνωσι τὰς χεῖρας των εἰς τοιαύτην ἀποτρόπαιον ἀνθρωποκτονίαν. Ὁ Ἀλῆς ἐπετρέψε ἑπειτα πρὸς τοὺς Χριστιανούς στρατιωτάς του, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμεινον σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι. Τότε αὐτὸς, ἀπαθὴς πάντοτε, καὶ δις ἢ τρίς χασμώμενος, ὅπερ παρ' αὐτῷ ἦν πάντοτε σημεῖον φοβεροῦ καὶ συμπεπιεσμένου θυμοῦ, ἐνευστα πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν δούλων τοῦ σαραγίου, πανσπερμίας αἰτήρων καὶ ἐξηχρειωμένων ἀνδραγίων, καὶ ἐν τῷ ἅμα προέβησαν προσκυνήσαντες οὗτοι, ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, καὶ ἤρχισαν ὁ πυροβολισμός.

Τῶν βδελυρῶν αὐτῶν ὄντων ὁ βδελυρότερος ἀρχηγὸς ὠνομάζετο . . . Ἀθανάσιος Βάϊας !

Ἡ σφαγὴ διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ἐδύσε, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς Γαρδικιώτης πλέον, ἀνὴρ, παιδίον ἢ γέρον. Τὸ ξίφος συνεπλήρωσε τὸ ἀτελὲς ἔργον τῶν πυροβόλων.

Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι εἶχον μείνει εἰς τὸ Γαρδικίον. Αὗται ἦσαν ἡ μοῖρα ἣν ἐπεφυλάχθη ἡ ἐκδίκησις τῆς Χαϊνίτζας. Ὑπὲρ τὰς ἐννεακοσίας, περιυβρισθεῖσαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὠδηγήθησαν εἰς Λίβωδον, ὅπου ἡ ἀνίλεος θυγάτηρ τῆς Χάμκας διέταξε νὰ κοπῶσιν αἱ κόμαι των, καὶ νὰ πληρωθῇ ἐξ αὐτῶν μέγα στῶμα μεταξωτόν. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀπαισίου καθημένου τροπαίου, ἔφερεν ἐμπρὸς τῆς τὰ θύματά της, καὶ ἄφ' οὗ ἐγονάτισαν ὅλοι, ἐπρόφερε τὸ θέσπισμα τοῦτο, ὃ ἐπανελάβον οἱ δημόσιοι κήρυκες.

— Οὐαὶ εἰς τὸν ὅστις δώσῃ ἄσυλον, ἢ ἄρτον ἢ ἐνδυμα εἰς τὰς γυναῖκας, τὰς κόρας καὶ τὰ παιδιά τοῦ Γαρδικίου ! Τὰς κατδικάζω νὰ πλανιῶνται εἰς τὰ δάση, καὶ, ἀποθανοῦσαι τῆς πείνης, νὰ γίνωσι βορά τῶν θηρίων !

.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Γαρδικίου, ὁ Ἀλῆς εἶχε διατάξῃ νὰ γυμνωθῶσιν οἱ νεκροὶ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν, σωρευθέντα εἰς πολλὰς καὶ μεγίστας σχεδιάς, νὰ παραδοθῶσιν οὕτως εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ Κελυδνοῦ, ὅπως τὰ πλωτὰ κοιμητήρια ταῦτα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Βοϊούσαν, καὶ μετ' αὐτῆς διαβάντα σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀλβανίαν, περιφέρωσιν ἀπὸ Τεπελενίου μέχρι τοῦ Ἀδρίου τὸ φοβερὸν μήνυμα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀλῆ.

Θέλων δὲ νὰ διακωνίσῃ τὸ τρομαρὸν αὐτῆς μνημόσυνον, ὁ Σατράπης ἔστησε στηλὴν μέλανος λίθου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ξενοδοχείου τῆς Χανδρίας, καὶ ἐπέγραψεν αὐτὴν Ἑλληνιστί, Τουρκιστί καὶ Ἀλβανιστί, περίπου ὡς ἔπεται·

Ο ΚΡΑΤΑΙΟΤΑΤΟΣ ΣΑΤΡΑΠΗΣ ΔΑΒΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΤΟΥ.

ΕΓΩ Ο ΒΕΖΙΡΗΣ ΔΑΗ ΠΑΣΑΣ

ΟΤΑΝ ΦΕΡΩ ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ ΤΗΝ ΣΦΑΙΓΗΝ ΗΤΙΣ

ΣΥΝΕΒΗ ΕΑΩ, ΛΥΠΟΥΜΑΙ.

ΕΙΘΕ ΤΟΙΑΥΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ

ΝΑ ΜΗ ΣΥΜΒΗ ΠΛΕΟΝ ΑΛΛΟΤΕ !!

ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΠΡΟΤΡΕΠΩ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΜΟΥ

ΝΑ ΜΗ ΒΛΑΨΩΣΙ ΠΟΤΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΜΟΥ,

ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΑΚΟΥΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΜΟΥ,

ΑΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΖΟΥΝ ΕΥΤΥΧΕΙΣ.

ΟΣΟΙ ΥΠΟΤΑΣΣΟΝΤΑΙ

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΦΩΣΙΩΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΕΜΕ

ΘΑ ΖΩΣΙΝ ΕΝ ΕΙΡΗΝῃ.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤῇ ΤΩΝ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΩΝ

ΣΥΝΕΒΗ ΤΗΝ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1812,

ΗΜΕΡΑΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ,

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΩΡΑΝ,

ΠΕΡΙ ΗΛΙΟΥ ΔΥΣΜΑΣ.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ.

—ο—

Ἀνέφελος ἦτο ὁ οὐρανὸς καὶ εὐδιδος καὶ εὐώδης ὁ ζέφυρος· ἡ αὐγὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποφώσκῃ. Ἐντεῦθεν ἔτερπον τὴν ὄψιν μου στάχεις ὑψίκομοι καὶ χλοεροὶ, καὶ ἐκεῖθεν βράχοι ὠχροὶ μαρμάρου μ' ἐπεδείκνυνον τὰς σοβαράς καὶ ἀποτόμους πλευράς των.

Ἡ ἡμίονός μου ἐτριπόδιζε χαριέντως. Ἐντὸς δὲ δύο ὥρων ἔφθασα ἀπὸ Ναούσης εἰς Παροικίαν, πρωτεύουσαν τῆς καλλιγύναικος Πάρου, ὅθεν σκοπὸν εἶχον νὰ μεταβῶ εἰς Ἀντίπαρὸν διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ περίφημον σπήλαιόν της.

Ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρετὴ κοινὴ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Αἰγίου. Ἀλλὰ λοιπὸν συνεστήθη σφοδρὰ, κινδυνεύσασα νὰ μεταβληθῇ καὶ εἰς ἀψιμαχίαν, τίς πρῶτος νὰ δεχθῇ ξένον, οὕτινος μάλιστα τὸ ὄνομα δὲν ἦτο τότε ἄγνωστον παρ' αὐτοῖς.

Ὡς κατὰδικος ἰστέμην ἀναμένων τὴν ἐκβασιν τοῦ ἀγῶνος· διότι ἡ καρδίᾳ μου, εὐγνωμονοῦσα, μὲ ἀπέτρπε τοῦ νὰ προτιμήσω τὰς ἐξ Ἰσού εὐμενεῖς καὶ ἐξ Ἰσού προθύμους προτάσεις ἐκείνου ἢ τούτου. Ἀλλὰ τέλος ἐνίκητε γέρον ἀριστοκράτης ἐπελθὼν, εἰς ὃν πάντες ἐνέδιδον.

Περὶ τὸν ἴσως νὰ εἶπω ὅτι ἄριστα κατεβρόχθισαν οἱ εἰκοσιπενταετῆς ὀδόντες μου τὸ πολυτελὲς ἄριστον τοῦ Νέστορός μου. Τίς, νέος, σφριγῶν, ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα, ἐπιδοκιμαζόμενος, καὶ λαμπρὸν διορῶν τὸ μέλλον αὐτῆς, περιπλανώμενος εἰσέτι ἐντὸς πελάγους ἐλπίδων, δὲν αἰσθάνεται ὀρεξίν νὰ καταφάγῃ καὶ αὐτὸν τὸν ταῦρον Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου;

Μόλις ἀπεσκευάσθη ἡ τράπεζα, καὶ ὑπνέτις εἰσελθοῦσα εἶπε πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην ὅτι ἡ γράϊα μήτηρ του ἐπεθύμει νὰ μὲ γνωρίσῃ.

Οἱ νησιῶται τοῦ Αἰγαίου καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ νη-